

De paardenfokkerij als tak van staatszorg

<https://hdl.handle.net/1874/237633>

840192

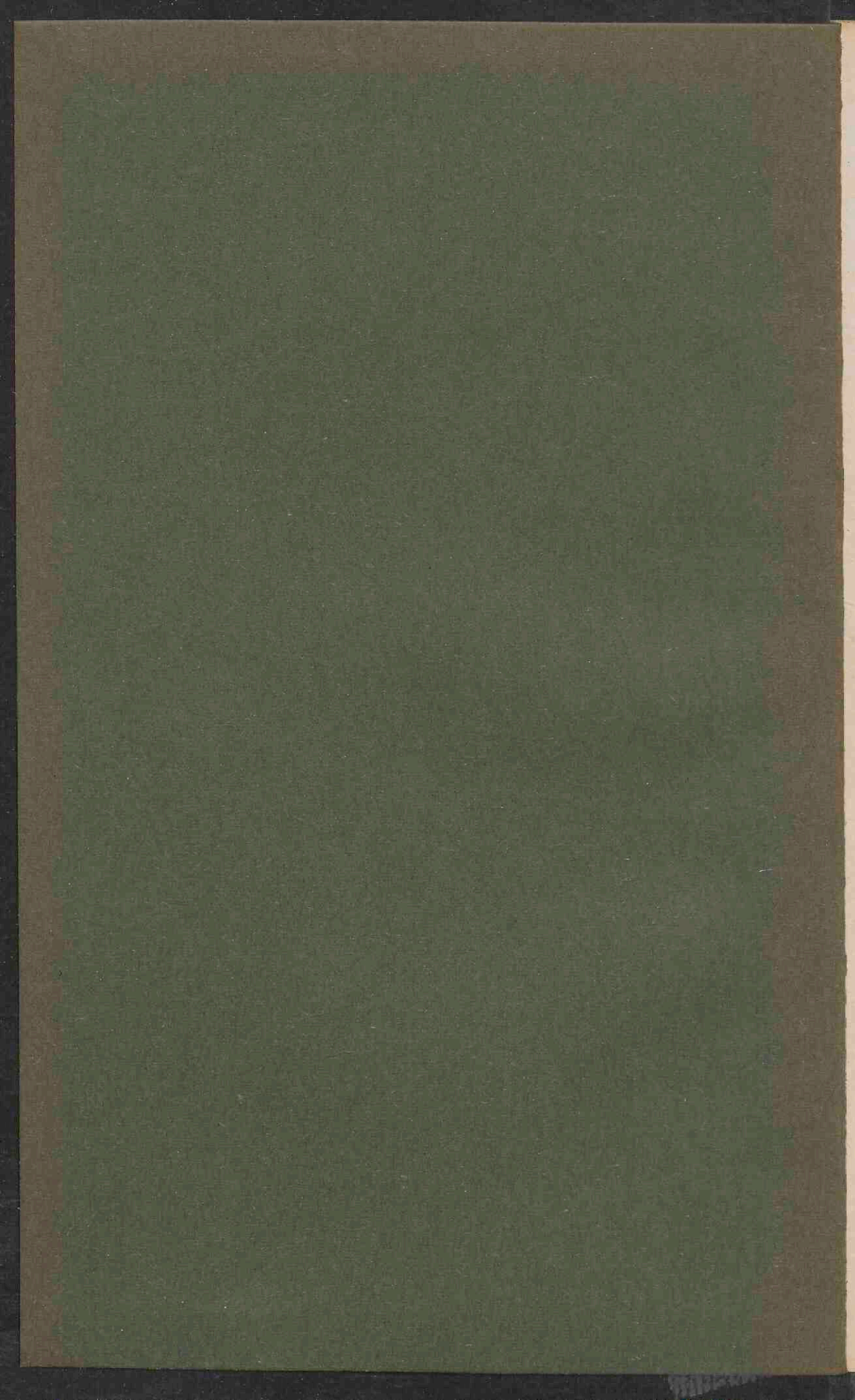
per. 15 Apr. 1893

M. H. HARTOG.

DE PAARDENFOKKERIJ ALS
TAK VAN STAATZORG.

A. qu.
192

DE PAARDENFOKKERIJ ALS TAK VAN STAATZORG.

DE PAARDENFOKKERIJ ALS TAK VAN STAATZORG.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT

NA MACTHIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. J. C R A M E R,

Hoogleeraar in de Faculteit der Godgeleerdheid,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op Donderdag den 13den April 1893, des namiddags te 3¹/₂ ure,

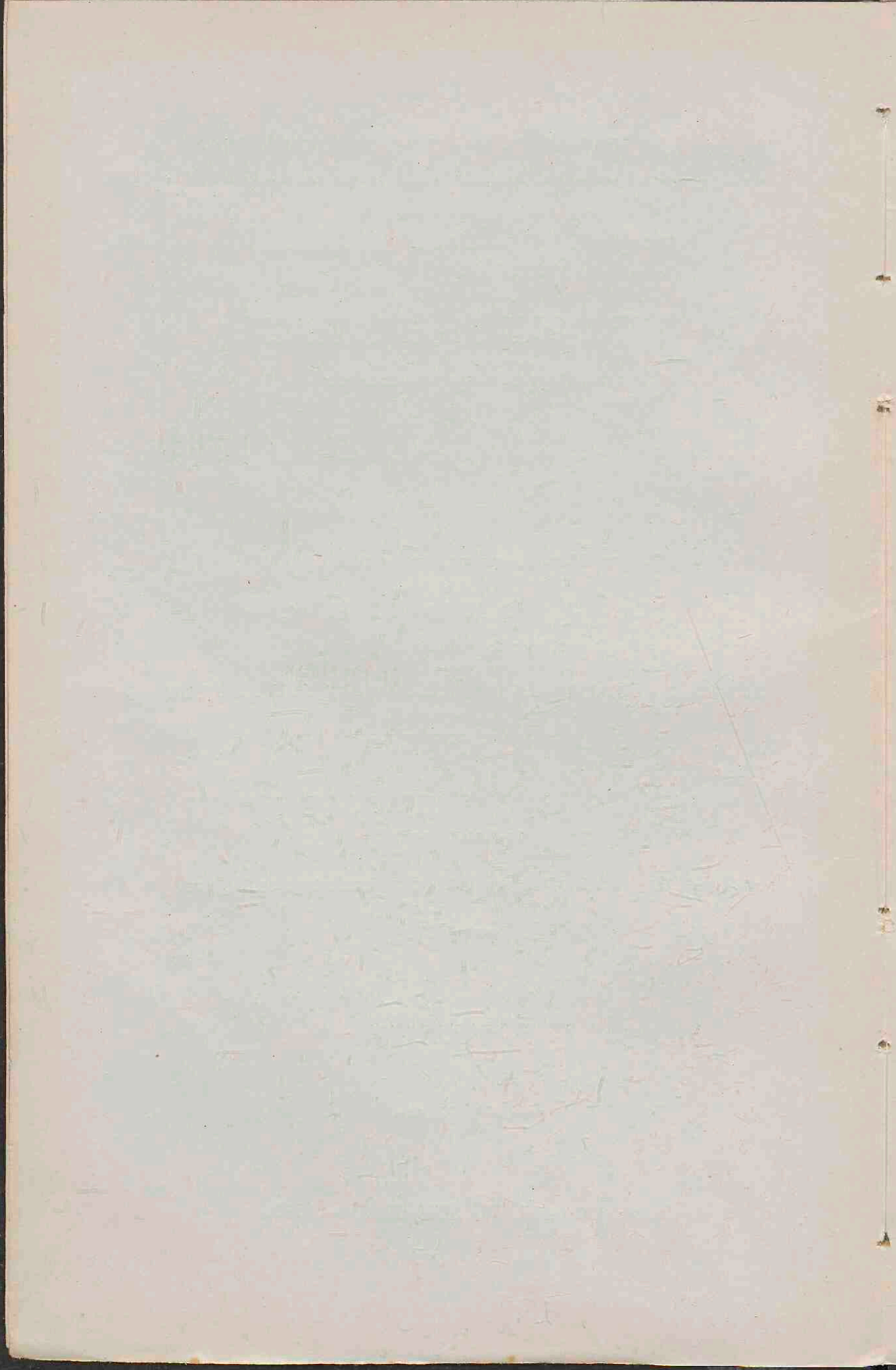
DOOR

MAURITS HENDRIK HARTOG,

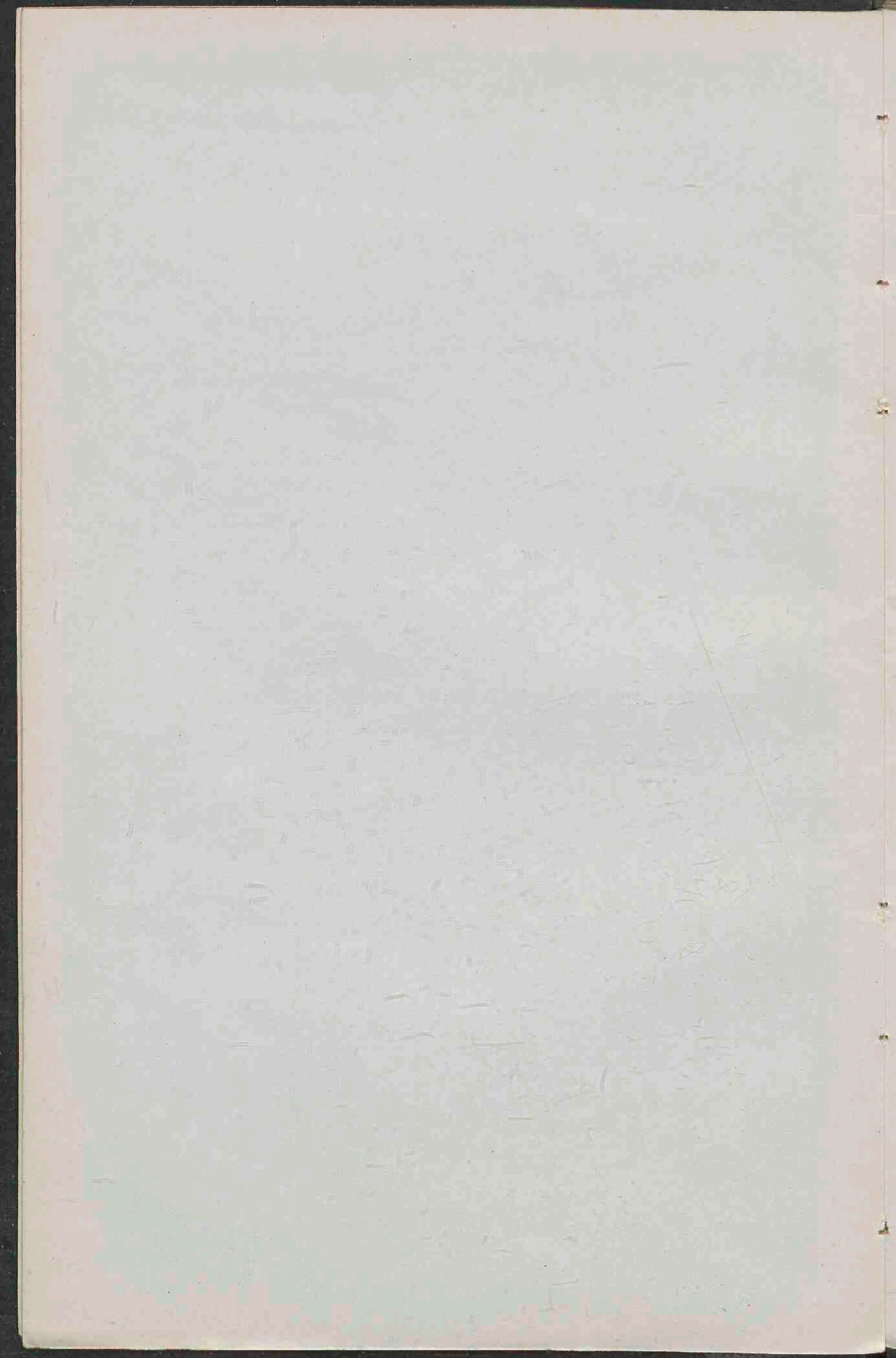
geboren te LUNTEREN.

BARNEVELD. — G. W. BOONSTRA. — 1893.

Aan mijne Ouders.

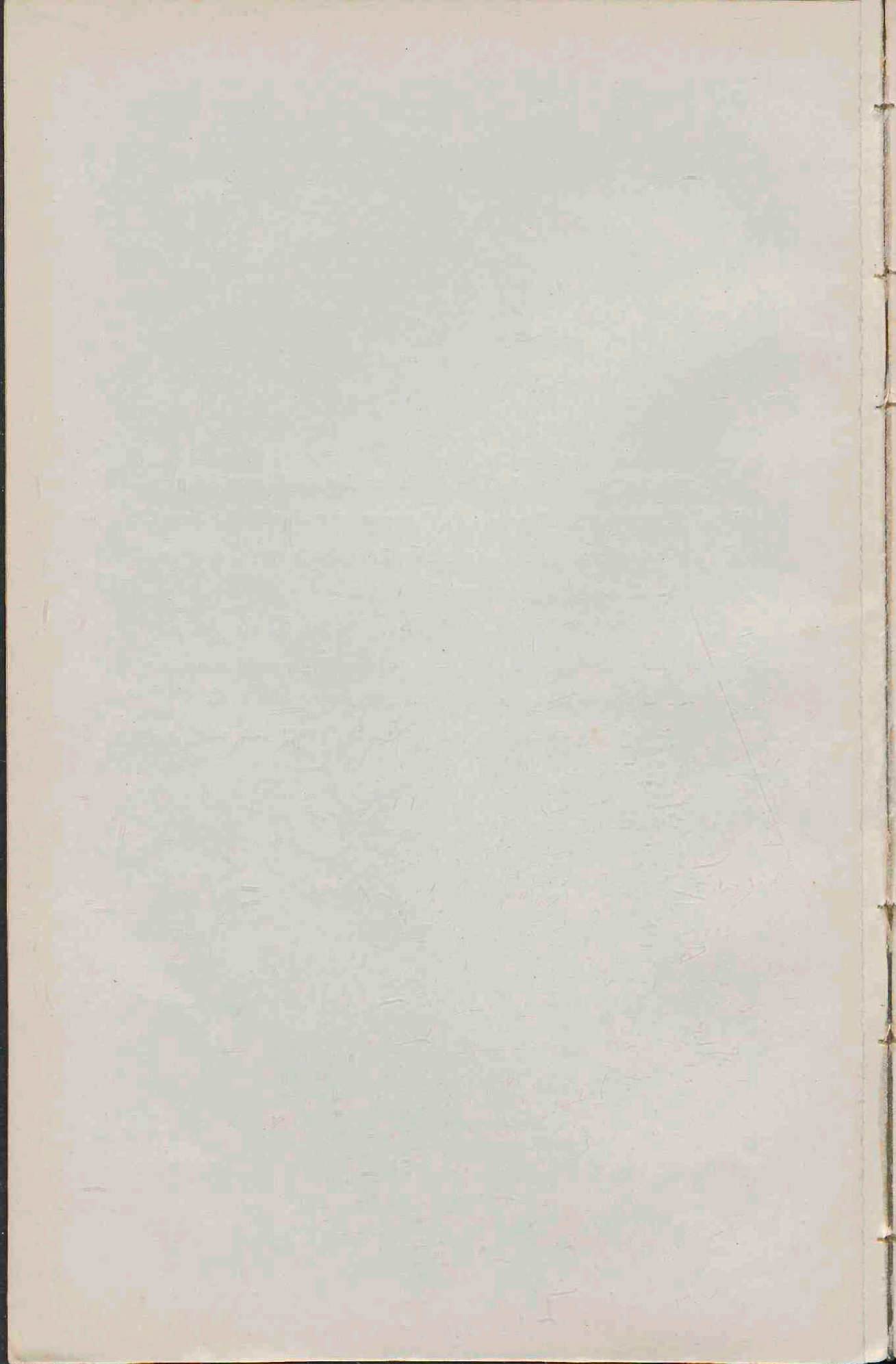

Bij het verlaten der Academie is het mij eene behoefte tot U, Hooggeleerde Heeren, Professoren der Juridische Faculteit, een woord van dank te richten voor het onderwijs, door mij gedurende mijne studiejaren van U genoten.

In het bijzonder zij die dank gericht tot U, Hooggeachte Promotor, Hooggeleerde DE LOUWER, voor de hulp en welwillendheid mij bij het samenstellen van dit Proefschrift betoond.

Aan mijne Vrienden en kennissen, roep ik een „tot weerziens” toe.

Utrecht, April 1893.

I N L E I D I N G.

Hoewel in deze eeuw het beginsel van staatsinmenging op het gebied der nijverheid, hoe langer hoe meer op den achtergrond is getreden en de economische begrippen, wat de nijverheid betreft, de richting hebben aangenomen van het laissez aller, voor zooverre dit althans niet door veiligheid of algemeen belang wordt geeischt, zoo ziet men ten opzichte van één tak van nijverheid in de laatste jaren in Nederland, de staatsinmenging zich op nieuw uitbreiden, n.l. ten opzichte van de paardenfokkerij, niet alleen, waar het aanmoediging betref, maar in vier provinciën zijn in de laatste jaren wederom preventieve maatregelen genomen, in den vorm van reglementen, nadat dergelijke bepalingen in de laatste veertig jaar overal waren afgeschaft.

Daar de wenschelijkheid en rechtsgeldigheid van dergelijke reglementen, vooral in verband met het eigendomsrecht, herhaaldelijk betwijfeld zijn, zoowel in de Provinciale Staten zelf, bij het tot stand komen, als in verschillende geschriften en er ook veel verschil van meening bestaat, omtrent hun doelmatigheid, heb ik deze quaestie zeer geschikt geacht, voor een onderwerp van nader onderzoek.

Ik hoop dus in de volgende bladzijden dit onderwerp te behandelen en vermeen dit het best te kunnen doen, door in de eerste plaats de geschiedenis der staatsbemoeïing met de paardenfokkerij, speciaal van de reglementeering hier te lande, na te gaan. De geschiedenis toch, zal ons hier vooral lessen kunnen geven, aangaande het doeltreffende van staatsinmenging.

Na een overzicht van wat in het buitenland voor de paardenfokkerij geschiedt, hoop ik een volgend hoofdstuk te wijden aan de staatsbemoeiing, met dezen tak van nijverheid in het algemeen, om daarna eenige bepalingen van de bestaande reglementen te bespreken. Uit dit alles wordt het dan gemakkelijk, ten slotte eene conclusie te trekken, aangaande de beste wijze van staatszorg voor dit onderwerp.

Nog moet ik mededeelen, dat wat de geschiedenis der staatszorg voor de paardenfokkerij hier te lande betreft en die voornamelijk uit de geschiedenis van de reglementen op dat stuk bestaat, ik deze vooral geput heb uit de Notulen van de betreffende Prov. Staten. De opgenoemde reglementen zijn te vinden in de provinciale bladen, onder de dagteekening van het betreffende reglement.

HOOFDSTUK I.

Geschiedenis der Staatszorg voor de Paardenfokkerij in deze landen.

Het paard is hier te lande steeds eene zaak van groote waarde geweest, zooals ons reeds in de vroegste tijden blijkt, toen de zwaarste strafbepalingen bedreigd werden, tegen het stelen van een paard, hetgeen wij in het bijvoegsel der wijzen tot de *lex. Frisonum* lezen kunnen. Zoo worden er nog talrijke andere bepalingen gevonden, die den paardenstapel in bescherming nemen.

De oorzaak van het ontstaan van dergelijke bepalingen, moet zeer zeker gezocht worden in de groote navraag naar paarden, die in deze landen gefokt waren. Dat er een groote uitvoer van paarden naar het buitenland bestond, is af te leiden uit een placcaet van Karel V van 1531, waarbij hij den uitvoer van merrien uit deze landen verbod „in het profijt en de welvaart van de vele ingezetenen.”¹⁾

De paardenhandel en als gevolg daarvan dus ook de paardenfokkerij, schijnt in deze landen dan ook al zeer vroeg tot de welvaart te hebben bijgedragen. Vandaar, dat men begon reglementen op de paardenfokkerij te maken, toen deze achteruitging.

Hoe en waar ontstonden deze reglementen?

Deze reglementen ontstonden in een tijd, toen de staat er niet tegen opzag, de belangen der nijverheid, als takken van staatszorg te beschouwen en hij meende, dat het in het belang zijner burgers was, om deze zooveel mogelijk de regels voor te schrijven, volgens welke zij moesten produceeren.

1) Jongmsa, de Geschiedenis der paardenfokkerij in Friesland blz. 46.

De aanleiding tot alle wetten en reglementen op de paardenfokkerij, die bijna overal in Europa en ook bij ons bestaan of bestonden, is waarschijnlijk eene wet van 1535 van Hendrik VIII in Engeland, n. l. the bill for the increase of horses, waarbij den eigenaren van eene zekere uitgestrektheid gronds werd opgelegd, hunne merriën alleen te laten dekken, door hengsten van eene bepaalde hoogte. ¹⁾

Bij ons ontstonden nu ook bijna overal reglementen van gelijke strekking als deze wet.

Daar hier vóór 1798 de provincien soeverein waren en er geen eenheid bestond, spreekt het van zelf, dat er ook vóór dien tijd geen algemeen geldende wet kon bestaan. Wel waren de Noordelijke provincien door een verbond (de Unie van Utrecht), vereenigd, doch dit had meer ten doel gezamenlijk optreden tegen eenen buitenlandschen vijand. De gewesten waren allen afzonderlijke soevereine staatjes, zoodat er geen eenheid van recht was en ieder gewest zijn eigen ordonnantiën had. Wil men derhalve nagaan, wat hier in de vorige eeuwen van staatswege voor de paardenfokkerij gedaan is, dan moet men onderzoeken, wat er in ieder dier toenmalige soevereine staatjes daarvoor geschiedde.

Ruim 200 jaar geleden, vond men in al die staatjes ordonnantiën op het stuk der paardenfokkerij. Het is mij echter gebleken, dat deze ordonnantiën en resolutiën soms voor het geheele gewest golden, maar ook in vele gevallen alleen voor een bepaald gedeelte of district. Zoo vindt men in Gelderland een placcaet van 1682, dat alleen gold voor de Graafschap Zutphen. ²⁾ Weer andere ordonnantiën golden voor de andere districten. Gelderland was n.l. verdeeld in drie districten, die ieder een afzonderlijk bestuur hadden. De ordonnantiën op de paardenfokkerij, zijn evenwel ook daar van denzelfden inhoud als elders.

Zoo vond men ook plaatselijke resolutiën, die dit onderwerp regelden o.a. in Groningen, waar vóór 1800, geen provinciale

1) Jongsma, blz. 46.

2) Not. Geld. 1888, blz. 274 vlg.

regeling bestond. Daar hebben in 1734 Burgemeester en Raden van de stad Groningen, in aanmerking nemende het verval van de „stoeterie” in de stadsjurisdictien, een reglement voor de springhengsten vastgesteld, waarbij de geheele zaak der paardenfokkerij werd geregeld.

In Friesland treft men daarentegen reeds in 1610 eene ordonnantie aan, die voor de geheele provincie gold en waarbij verplichte keuring der hongsten werd voorgeschreven. Deze ordonnantie is in zooverre merkwaardig, daar zij tot stand kwam, omdat Fransche en Duitsche edelen geklaagd hadden „dat de Friesche paarden slap bevonden werden.” Hieruit blijkt dus, dat reeds toen, een groote handel bestond en het Friesche paard ook in het buitenland zeer gewild was.

Zoo bestonden hier in de 17de en 18de eeuw, in alle provinciën talrijke ordonnantiën en resolutiën op het stuk der paardenfokkerij, die herhaaldelijk ingetrokken, hernieuwd of geamplieerd werden.

Deze ordonnantiën waren nagenoeg alle gelijkloidend; althans in hoofdzaak treft men er dezelfde bepalingen, of bepalingen met gelijke strekking in aan.

Zijn schrijven allen verplichte keuring voor van de hengsten, met het verbod om eene merrie door een niet goedgekeurden hengst te doen dekken. Op de overtreding van dit verbod, stond overal een boete van 25 Caroli guldens.

Verder werden de leeftijd, — hoogte, — ja zelfs het haar van den hengst voorgeschreven, terwijl ook het maximum aantal keuren, dat een hengst mocht dekken, bepaald werd, hetgeen nagenoeg overal, tusschen de 60 en 80 keuren per jaar varieerde. Bovendien waren in de meeste ordonnantiën de gebreken opgenoemd, waarvoor een hengst moet afgekeurd worden. Deze gebreken waren meer erfelijke, dan wel die van fokrichting. ¹⁾

1) Onder fokrichting verstaat men het doel, om paarden van een bepaalde soort te fokken, waartoe de hengst en de merrie in eigenschappen en bouw niet te vermogen uiteenloopen. B.v. het kruisen van een volbloed Engelsch of Arabisch paard met een zwaar Zeeuwsch of Vlaamsch trekpaard noemt men een gebrek in fokrichting.

De meeste dezer ordonnantiën bevatten nog eene bepaling, die men in de tegenwoordige provinciale reglementen mist n.l. het verbod, om eene merrie door een hengst in eene andere provincie, of in een ander district te doen dekken. Hoewel eene dergelijke bepaling zeer belemmerend werkt en eene groote inbreuk maakt op het eigendomsrecht, zoo had zij toch tengevolge, dat de vroegere reglementen minder gemakkelijk te ontduiken waren, dan de tegenwoordige, daar men thans eenvoudig een afgekeurden hengst, in een andere provincie stationeert. Hierop kom ik later terug.

Een tweede middel tegen ontduiking, dat men in enkele ordonnantiën en ook nog in verschillende provinciale reglementen uit het begin dezer eeuw aantreft o. a. in eene resolutie van de Staten van Friesland van 1697 en in een reglement voor Holland van 1822, is de verplichting, den eigenaar van een afgekeurden hengst opgelegd, om dezen terstond na de afkeuring, buiten de provincie te verkoopen, of hem, — zoo hij hem hield, — te doen snijden. Dit is wel een zeer radicaal middel, doch of het nu juist in overeenstemming is te brengen met het begrip van eigendomsrecht, valt te betwijfelen.

Dat men echter in dien tijd niet vreesde nog andere beperkende voorschriften te maken, komt het meest uit, in de ordonnantiën van de Edel Mogende Heeren 's lands van Utrecht. Van al de mij bekende ordonnantiën uit dien tijd, zijn deze zeker wel het meest draconisch en het meest ingrijpend in het particuliere leven.

Behalve gelijklopende bepalingen, als in de ordonnantiën van andere gewesten, vindt men in Utrecht in eene ordonnantie van 27 Aug. 1635, geamplieerd 31 Mrt. 1637 en 29 Jan. 1675 ¹⁾ aan ieder dorp de verplichting opgelegd, om voor eigen rekening één, twee of drie springhengsten te koopen en te onderhouden. Dat deze hengsten goedgekeurd moesten zijn, sprak wel van zelf. Bovendien moesten alle hengsten éénmaal per jaar gevisiteerd worden. Kwam een hengstenhouder niet op, dan ver-

1) Groot Utrechtsch placcaet-boek.

beurde hij eene zware boete. Hiertegenover stond echter een stelsel van aanmoediging, door het geven van premiën.

In eene ordonnantie van 12 Jan. 1698, vindt men een monopolie voor het houden van hengsten. Er werden n.l. bepaalde personen aangewezen, die hengsten mochten houden, welke natuurlijk aan keuring onderworpen waren. Dergelijk monopolie vindt men ook in de latere ordonnantiën, die uitgevaardigd werden, omdat de ordonnantie van 1698 niet nagekomen werd en wel in 1776, terwijl zij in 1777 geamplieerd werd. Zoo bestond dus in Utrecht een exceptioneele toestand.

Gelijk reeds is gezegd, was derhalve de zorg voor de paardenfokkerij, tot het laatst der voorgaande eeuw, geheel aan het gewestelijk bestuur overgelaten. Thans breekt de revolutie uit en als gevolg daarvan, werd de Staatsregeling van 1798 gemaakt, waarbij als beginsel werd aangenomen: „de één en ondeelbaarheid der republiek” en dientengevolge alle wetgevend gezag in de hand van het rijksbestuur geconcentreerd.

Wat was nu het gevolg van dezen toestand voor de paardenfokkerij? De bestaande ordonnantiën waren deels uitdrukkelijk ingetrokken, deels in onbruik geraakt, doordat er de hand niet aan gehouden werd, zoodat in 1798 geen ordonnantie meer toegepast en van regeeringswege niets gedaan werd voor de paardenfokkerij, waardoor deze geheel aan zich zelve overgelaten was. Deze toestand bleef slechts korten tijd bestaan, n. l. tot 31 December 1799. Op dien datum werd eene publicatie van het uitvoerend bewind der Bataafsche republiek uitgevaardigd, *betreffende de paardenfokkerij*. Deze publicatie is de eenige algemeene regeling en uiterst merkwaardig, omdat wij er verschillende stelsels in aantreffen, waardoor men de paardenfokkerij zocht te bevorderen en die de staat in het algemeen kan toepassen, tot bevordering van eenigen tak van nijverheid. Later zal ik deze stelsels nader bespreken en zien op welke wijzen de Staat in het algemeen, tot behartiging van de belangen van een tak van nijverheid kan optreden. Ik kan dus op het oogenblik volstaan, met eenvoudig de middelen te vermelden, die in de publicatie van 1799 voorgeschreven werden.

In ieder departement werd een keurmeester benoemd. Eene instructie voor deze keurmeesters zou later door het wetgevend lichaam gemaakt worden, hetgeen echter nooit geschied is. Aan deze keurmeesters werd opgedragen, jaarlijks voor ieder departement, twintig allerbeste merrie-veulens aan te koopen voor rekening van de Republiek. Deze merrie-veulens werden uitgegeven aan de ingezetenen, die zich daartoe aanmeldden en „welke door de keurmeesters werden geoordeeld, goede gelegenheid en geschiktheid te bezitten, om eene beste merrie te kunnen onderhouden.” Zij aan wie de merriën werden uitgegeven, moesten terstond een vijfde der waarde betalen en verder de vier volgende jaren, ieder keer een vijfde, welk voorschot geschiedde onder verband der merrie zelve. De Staat trad hier dus met positieve hulp op. De eigenaars dezer merriën waren verplicht ze jaarlijks te laten keuren en mochten ze eerst op haar derde jaar laten dekken. Ook eigenaars van andere merriën konden deze laten keuren, waarbij voor de beste dezer merriën premiën werden toegekend. Hier vinden wij dus een tweede stelsel, n.l. aanmoediging door premiën.

In de derde plaats treffen wij in deze publicatie wederom de verplichte hengstenkeuring aan en het verbod om eene merrie door een niet goedgekeurden hengst te laten dekken, met uitzondering evenwel der merriën van denzelfden eigenaar. Daarbij werden tevens voor de beste hengsten premiën toegekend.

De hengsten mochten evenwel niet buiten de Republiek verkocht worden, waartegen een zware boete bedreigd werd van vijfhonderd gulden.

Deze publicatie van 1799 heeft echter niet lang gegolden — ten gevolge van de verandering der Staatsregeling in 1801, die zooals bekend is, de autonomie der gewesten (provinciën) herstelde.

Hun werd wederom de beschikking gegeven over alles, wat behoorde tot de gewone inwendige Politie, Oeconomie en Financierie van het departement, „en hadden zij het recht hieromtrent statuten, keuren, reglementen en Ordonnantien te maken.”

Onder deze oeconomie valt nu ook de zorg voor de paar-

denfokkerij; deze wordt hierdoor binnen de bevoegdheid van de departementale besturen gebracht.

Dit begreep ook het Staatsbewind en als gevolg daarvan, trok het bij publicatie van 17 Februarij 1803, de publicatie van 31 Dec. 1799 in.

Zoo was derhalve de zorg voor de paardenfokkerij, wederom aan het gewestelijk bestuur overgelaten. Als gevolg hiervan, ontstonden er in 1803 en 1804 weer nieuwe reglementen in de provinciën Friesland en Groningen.

Het reglement van Friesland schreef verplichte hengstenkeuring voor, doch geen herkeuring van eenmaal geadmiteerde hengsten, terwijl tovens aan den, het best gekeurden hongst eene premie gegeven werd, evenals aan de vier het best gekeurde merriën.

Dit provinciaal reglement werd bij een besluit van den Koning in 1808 geamplieerd, ten opzichte van het dekgeld en andere ondergeschikte punten van administratie.

Ongeveer terzelfder tijd als in Friesland, was ook in Groningen een reglement gemaakt, dat dezelfde bepalingen bevatte als de publicatie van 1799, ook wat betreft de uitgifte van merrie-veulens.

De andere provinciën schijnen het niet noodig geacht te hebben reglementen te maken, althans voor zooverre mij bekend is, zijn er behalve de twee genoemde, geen andere ontstaan.

12 April 1810 vaardigde Koning Lodewijk een decreet uit, waarbij voorschriften voor de reglementeering op de paardenfokkerij, voor het geheele Koninkrijk Holland werden vastgesteld.

Deze wet schreef twee hoofdbeginselen voor:

1°. dat in alle departementen reglementen op de paardenfokkerij zouden gemaakt worden;

2°. gaf zij eenige bepalingen, die in alle reglementen moesten in acht genomen worden, o.a. verplichte hengstenkeuringen, aanwijzingen, wie als hengstenhouders gerekend moesten worden en de straf die bedreigd mocht worden, tegen overtreding van de bepalingen van een zoodanig reglement.

Behalve de bestaande reglementen in Groningen en Friesland, die bleven gelden, daar zij geheel in overeenstemming met dit decreet waren, zijn er geen andere reglementen gemaakt en kan men er geen aanwijzen, die als gevolg van deze wet zijn ontstaan. Er schijnt dus geen uitvoering te zijn gegeven aan dit decreet, waarschijnlijk, omdat dit slechts korten tijd hier gegolden heeft, want reeds 1 Julij 1810 werd het Koninkrijk Holland ingelijfd bij het Fransche Keizerrijk en werden de Fransche wetten hier executoir verklaard.

Nog eene zaak, die in dezen tijd op de paardenfokkerij betrekking heeft, dient hier vermeld te worden, nl. het oprichten van de rijksstoeterij te Borculo. ¹⁾ Deze stoeterij is in den Franschen tijd van rijkswege opgericht en door den Staat tot 1813 goëxploiteerd, waarna zij werd opgeheven. Intusschen herleefde zij weer na weinig jaren en werd opnieuw opgericht bij Koninklijk Besluit van 18 Mei 1822, terwijl zij toen begon met 30 hengsten en 10 merriën. Aanleiding tot de oprichting was, dat de regeering meende maatregelen te moeten nemen, om het inlandsch paardenras te verbeteren en het daardoor mogelijk te maken, het leger van goede dienstpaarden te voorzien.

Bij Koninklijk Besluit van 2 Juni 1826 werd bepaald, dat deze stoeterij eene militaire inrichting zoude zijn en dat het getal hengsten tot 60 en dat der merriën tot 12 zoude worden uitgebreid.

8 September 1826 stelde de Minister van Oorlog een reglement voor 's Rijks stoeterijen vast. In dit reglement werd als grondbeginsel aangenomen, de verbetering der rassen, door het verspreiden en aanhouden van goede hengsten, en geschikte veulen-merriën. Verder werden de hengsten van 's Rijks stoeterijen jaarlijks gedurende den dektijd op het land verspreid en op bepaalde voorwaarden veulens, bij de stoeterijen opgekweekt, afgestaan om op het land te worden verspreid.

Men zou tot de opheffing dezer stoeterij in 1842 overgegaan

1) Van Gent. Paardenfokkerij en remonteering.

zijn, ware het niet geweest, dat Koning Willem I, haar voor particuliere rekening op kleine schaal verder geëxploiteerd had. Deze Koninklijke stoeterij heeft tot 1851 bestaan, in welk jaar zij voor goed opgeheven is.

Of deze stoeterij werkelijk tot de verbetering van het paardenras heeft bijgedragen, mag zeer betwijfeld worden, daar geen rekening gehouden is met de eischen van een doelmatige paardenteelt en men door het kruisen van zeer uiteenlopende rassen, producten verkregen heeft, die terecht als misbaksels konden aangemerkt worden en die nog lange jaren in Gelderland en Overijssel aangetroffen werden. Een paardenfokker dient gedachtig te zijn aan de woorden van Linaeus „dat de natuur geen sprongen maakt,” en derhalve zorg te dragen, dat hengst en merrie, niet van te ver uiteenlopende rassen zijn, terwijl juist in de stoeterij te Borculo, Engelsche hengsten gebruikt werden om Poolsche en inlandsche merriën te dekken, dus rassen, die in gedaante en vorm ver uiteenloopen.

Men heeft ook te Borculo over het hoofd gezien, dat de goede eigenschappen van het Nederlandsche paard, niet verloren moesten gaan en de fraaie vorm van de voorhand, die bepaald een sieraad van het Nederlandsche paard is, niet opgeofferd moet worden voor het verkrijgen der goede eigenschappen van meer edele rassen. Wil men dus door kruising verbeteren, dan moet dit oordeelkundig geschieden en boven alles, volgens een vast vooraf beraamd stelsel.

Al heeft dus de stoeterij te Borculo niet aan haar doel beantwoord, dan is daarmee nog volstrekt niet gezegd, dat eene stoeterij niet zeer veel kan bijdragen, tot verbetering van het paardenras, hetgeen trouwens in het buitenland voldoende be-
wezen is.

Thans breekt het tijdstip aan, waarop Nederland van de Fransche overheersching bevrijd, een Koninkrijk is geworden.

De Grondwetten van 1814 en 1815, droegen aan de Provinciale Staten wederom alles, wat tot de *invendige politie en oeconomie* behoort, op. Bovendien werden zij belast, met de uit-

voering der wetten en bevelen omtrent den landbouw. Zelfs al ware er een algemeene wet op de paardenfokkerij geweest, dan zouden hierom dus, de provinciën haar hebben moeten uitvoeren. Hoewel nu een dergelijke wet, na het decreet van 1810 niet gemaakt is, zoo is toch in ieder geval de zorg voor de paardenfokkerij onder de inwendige oeconomic der provinciën te brengen en hadden deze dus zeer zeker de bevoegdheid, bepalingen hieromtrent in het leven te roepen. Dat in 1815 dit ook het oordeel van het toenmalige staatsbestuur en van de provinciale besturen was, blijkt voldoende uit eene aanschrijving door den Secretaris van Binnenlandsche Zaken aan de provinciale besturen gedaan, waarin hun de wenschelijkheid werd betoogd van het vervaardigen van provinciale reglementen op de paardenfokkerij, alsmede uit het tot stand komen dier reglementen in de verschillende provinciën. Een algemeene wet heeft hier na 1815 niet bestaan, hoewel een paar keer de wenschelijkheid van een uniforme regeling is betoogd.

Wat gebeurde er nu verder? Na 1815 ontstaan in alle provinciën reglementen op de paardenfokkerij, doch blijkbaar veranderden telkens de meeningen over dat onderwerp, want aanhoudend worden die reglementen gewijzigd, ingetrokken, nieuwe gemaakt, en dat alles meestal binnen betrekkelijk kort tijdsverloop, waarin men eigenlijk nog geen oordeel kon vellen, omtrent de goede of slechte werking dezer reglementen.

Willen wij dus een goed denkbeeld dezer reglementen en van hun werking krijgen, dan zijn wij genoodzaakt de regeling in de verschillende provinciën na te gaan.

Deze provinciale reglementen hebben uit den aard der zaak wederom gelijke strekking en zeer veel overeenkomst. Men treft er veelal dezelfde bepalingen in aan, die in hoofdzaak hierop neder komen:

1. *verplichte hengstenkeuring*, met verbod om merriën door niet goedgekeurde hengsten te laten dekken. In de meeste reglementen, wordt hierop een uitzondering gemaakt, wanneer hengst en merrie aan denzelfden persoon toebehooren;

2. *opsomming der vereischten van een goeden hengst, soms met vermelding van haar en teekens;*

3. *verplichting van den hengstenhouder, tot het bijhouden van een register der door zijn hengst gedekte merriën;*

4. *vaststelling van het dekgeld;*

5. *uitloving van premiën, zoowel voor de beste hengsten, als voor merriën en veulens;*

6. *in sommige reglementen de verplichting tot castratie of verkoop van afgekeurde hengsten, binnen kort tijdsverloop, terwijl andere provinciale reglementen zich tevreden stelden, met het branden van afgekeurde hengsten.*

Dit zijn de bepalingen, die wij het meeste aantreffen, hoewel het van zelf spreekt, dat in de verschillende reglementen nog talrijke andere bepalingen en voorschriften voorkomen, die eenigszins van de bovengenoemde afwijken, of ze aanvullen, zooals b.v. bepaling van de plaatsen, waar de keuringen gehouden zullen worden, benoeming van keuringscommissiën, aangifte der gedekte merriën bij de plaatselijke besturen, oprichting van stamboeken etc., doch deze bepalingen zijn, of van ondergeschikt belang, of ik zal ze vermelden bij de afzonderlijke behandeling der provinciën, waartoe ik thans overga en wel te beginnen met:

FRIESLAND. ¹⁾

Zooals reeds gezegd is, was hier in 1803, als uitvloeisel van de Staatsregeling van 1801 een reglement ontstaan. Dit reglement

1) Voor de geschiedenis van de provinciale reglementen, zijn door mij voornamelijk de notulen der Prov. Staten geraadpleegd.

schreef voor: verplichte hengstenkeuringen door provinciale keurmeesters (deze hadden reeds van oudsher bestaan), een vast dekgeld, bepaalde hoogte, die echter voor de verschillende districten nog afwisselde en loofde premiën uit voor den besten hengst en de vier beste merrien. Dit reglement bleef gelden naast het decreet van Koning Lodewijk, zooals blijkt uit den aanhef van de publicatie van 1819.¹⁾ Dat dit kon geschieden, heb ik hierboven reeds aangetoond.

Nadat het in 1808 door Koning Lodewijk gealtereerd en geamplieerd was ten opzichte van dekgeld en ondergeschikte punten van administratie, oordeelden de Staten van Friesland het in 1819 noodig, eenige verandering in dit reglement te maken, waardoor een geheel nieuw reglement tot stand kwam.

De voornaamste wijziging, was het voorschrijven van een bepaalden leeftijd voor de hengsten, boven welken zij niet tot dekken gebruikt mochten worden, die eerst op 10 en later op 12 jaar werd bepaald.

Dit reglement heeft bestaan tot 17 Maart 1829, in welk jaar een nieuw reglement werd voorgesteld, waarin het oude provincialisme weer op den voorgrond treedt. Vooreerst wilde men het Friesche ras, dat sinds lang verbasterd was, herstellen, zooals uit den aanhef blijkt en uit de omschrijving van wat de Staten voor een zuiver Frieschen hengst hielden. Ten tweede bevat dit reglement een verbod, om eene merrie buiten de provincie te laten dekken, welke bepaling ook in de reglementen van 1836 en 1849 nog voorkomt.

Verder schrijft dit reglement de uitgifte van merrie-veulens voor, gelijk in 1799, doch met dit verschil, dat het thans geheel *om niet* geschiedde.

Dit reglement beantwoordde blijkbaar niet aan zijn doel, althans 19 Julij 1836 stelden de Staten een nieuw vast, dat een premiestelsel bevat en bovendien bepaalt, dat afgekeurde hengsten gecastreerd moesten worden.

Ook dit reglement schijnt niet voldaan te hebben, althans in

1) Jongsma bl. 28 vlg.

1849 ontstond wederom een nieuw. Dit bevat de bepaling, waarbij aan den hengstenhouder de verplichting wordt opgelegd, minstens *twee* hengsten te houden.

Verder behelst het wederom een premiestelsel voor hengsten van echt Friesch ras. Zooals ik reeds zeide, kwam ook in dit reglement nog het verbod voor, om eene merrie buiten de provincie te laten dekken.

Ondanks al deze bepalingen, werd het Friesche ras niet hersteld, vandaar dat in 1854 een nieuw reglement gemaakt werd, waarbij deze laatste bepaling niet meer voorkwam.

Intusschen waren in verscheidene provinciën de reglementen op de paardenfokkerij geheel ingetrokken en ook in Friesland werden daartoe pogingen aangewend. Een voorstel tot geheele intrekking, werd echter in 1858 verworpen; integendeel werd een nieuw reglement vastgesteld, dat op het voorbeeld van Gelderland, de verplichte hengstenkeuringen ophief en zich er toe bepaalde de paardenfokkerij door premiën voor hengsten en merriën aan te moedigen. 13 Julij 1865 werd dit reglement echter ingetrokken en na dien tijd bestaat er in Friesland geen provinciaal reglement meer. De provincie beperkte haar zorg voor de paardenfokkerij in het vervolg, tot het subsidieeren van de Friesche Maatschappij van landbouw, die zij f 2000 subsidie om het andere jaar verleende. Deze subsidie heeft steeds gestrekt tot het houden, om de twee jaar, van eene provinciale tentoonstelling, waarbij flinke premiën werden uitgelooft ten behoeve der veredeling van het paardenras. Het houden van deze tentoonstellingen is echter langzamerhand op den achtergrond geraakt, waarom in 1885, wederom een jaarlijksche subsidie van f 2000, voor drie jaar, uit provinciale fondsen aan de Maatschappij van landbouw is verleend, ten behoeve der paardenfokkerij. In 1889 en 1892 is deze subsidie telkens voor drie jaar verlengd. De geheele zaak is dus thans bij de Friesche Maatschappij van landbouw, die de uitvoering heeft opgedragen aan eene commissie.

GRONINGEN.

In deze provincie gold in 1815 nog een reglement, dat den 22 Nov. 1804 was vastgesteld voor Stad en Lande van Groningen. Dit reglement werd echter buiten effect gesteld, door een nieuw, dat den 3den Mei 1821 door den Staten van Groningen werd vastgesteld. Het bevatte nagenoeg dezelfde bepalingen, als de vroegere reglementen, evenwel niet de bepaling van de uitgifte van merrie-veulens, die in dat van 1804 voorkwam. Het verbod om eene merrie buiten de provincie te laten dekken, treft men ook hier aan, terwijl verder het dekgeld werd vastgesteld, verplichte hengstenkeuring werd voorgeschreven, alsook de hoogte en het haar der hengsten en voorts de bepaling bevatte, dat afgekeurde hengsten binnen vier weken gecastreerd moesten worden. Ook kende dit reglement premiën ter aanmoediging toe, zoowel aan hengsten als aan merriën.

In 1826 ontstond een nieuw reglement, waarin het verbod om eene merrie buiten de provincie te voeren, om gedekt te worden, veranderd werd in dat, om eene merrie buiten het rijk te laten dekken. Wilde men eene merrie buiten de provincie laten dekken, dan moest men een recognitie van zes gulden betalen, half ten voordeele van den naasten hengstenhouder, en half van den keurmeester.

Deze bepalingen vervallen in het reglement van 1848, dat boete en premiën verhoogt en voorschrijft, dat jaarlijks eene som van f1200 op de begroting zal worden gebracht, voor de bevordering der paardenfokkerij. Dit reglement is 14 Nov. 1854 ingetrokken en door een nieuw vervangen, dat wederom verplichte hengstenkeuringen regelt en premiën tot aanmoediging geeft. Ook krijgt de commissie voor de paardenfokkerij de bevoegdheid om een hengst aan te koopen en dien in de provincie ter dekking uit te geven. Hier wordt eveneens weer het dekgeld vastgesteld.

In 1867 bestonden geen provinciale reglementen op de paardenfokkerij meer, behalve in de provinciën Noord-Brabant, Gelderland en Groningen en ook in deze laatste provincie werd

in dit jaar een voorstel gedaan, tot intrekking van het toen bestaande reglement, hetgeen 17 Juli 1867, door de Staten werd aangenomen, op grond „dat het algemeen belang dergelijke voorschriften niet vorderde en dat die voorschriften niet doeltreffend waren.”

Na dien tijd is er geen reglement meer geweest, ofschoon er voor eenige jaren pogingen zijn aangewend, om weder verplichte hengstenkeuringen in het leven te roepen, doch het is nooit tot een bepaald voorstel aan Provinciale Staten gekomen.

DRENTHE.

Ook hier ontstond in 1820 een Provinciaal reglement op de paardenfokkerij, dat in de jaren 1846 en 1848 gewijzigd werd.

Toen in 1851 evenwel een voorstel kwam, om een nieuw reglement te maken, werd dit verworpen en daarentegen het bestaande reglement ingetrokken. (6 Nov. 1851).

In 1859 stelde het Drentsch Landbouw-genootschap, bij de Provinciale Staten pogingen in het werk, om wederom een reglement te verkrijgen. Deze vonden echter geen termen hiertoe. Hierdoor niet afgeschrikt, waagden in 1875 een paar afdelingen van genoemd Genootschap, nogmaals eene poging, door adressen aan Provinciale Staten te zenden, met het verzoek, opnieuw eene Provinciale verordening op de paardenfokkerij vast te stellen, opdat er geene dekhengsten tot *algemeen* gebruik, zouden mogen worden gehouden, die niet vóóraf door keurmeesters zijn goedgekeurd. Gedeputeerde Staten adviseerden evenwel ongunstig op deze adressen, waarop de Provinciale Staten 9 Juli 1875 het verzoek nogmaals afwezen.

Hoewel de Provinciale Staten in 1851 het reglement introkken, zoo wilden zij toch nog wel wat voor de paardenfokkerij doen en daarom droegen zij de zorg hiervoor op aan het Provinciaal Genootschap voor Landbouw, waarvoor dit ieder jaar eene subsidie van f 400 kreeg.

In 1881 werd deze subsidie ook gegeven, doch nu werd niet meer uitdrukkelijk bepaald, dat zij voor de bevordering der paardenfokkerij moest dienen. Dit werd geheel aan het oordeel van het Genootschap overgelaten.

O V E R I J S S E L.

Evenals in de andere provinciën, kwam korten tijd na het herwinnen onzer onafhankelijkheid, ook in deze provincie een reglement op de paardenfokkerij tot stand, dat 22 Dec. 1816 afgekondigd werd. Het werd echter 22 Juli 1823 vervangen door een nieuw, dat o. a. verplichte keuring voorschreef voor de hengsten en f 25 boete op de overtreding van dit gebod stelde, zoowel voor den eigenaar van de merrie, als van den hengst. Was een hengst afgekeurd, dan moest deze binnen 14 dagen gesneden, of buiten het *koninkrijk* verkocht worden. Een vast dekgeld van drie gulden werd voorgeschreven, terwijl verder het reglement een premiestelsel bevatte, waarbij de bepaling werd opgenomen, dat een bekroonde hengst, het eerste jaar niet buiten de Provincie verkocht mocht worden, op verbeurte der premie.

Dit reglement werd vervangen door dat van 1842, hetwelk, na in 1847 en 1849 gewijzigd te zijn, ingetrokken werd, bij besluit der Staten van 14 Nov. 1850, omdat men den tijd voorbij achtte, waarin dergelijke reglementen thuis behoorden.

Bij dit gevoelen is men langen tijd gebleven, totdat de reactie die zich in enkele Provinciën op dit gebied vertoonde, zich ook hier deed gevoelen, als gevolg waarvan in de zomerzitting van 1890 bij de Provinciale Staten een adres inkwam, van de vereeniging tot verbetering van het paardenras in Overijssel, met verzoek opnieuw een reglement op het keuren van dekhengsten vast te stellen. Gedeputeerde Staten rapporteerden omtrent dit adres,

1) Bijvoegsel Staatsbl. 1823 Dl. X blz. 517.

„dat sedert de intrekking van het vorig reglement, de paardenfokkerij in Overijssel sterk achteruit was gegaan. Zij hadden evenwel geaarzeld en zoodanig reglement voor te stellen, omdat zij van oordeel waren, dat de vrije beschikking over den eigendom er aanzienlijk door beperkt werd. Thans achtten zij echter een reglement zeer wenschelijk.” In een rapport eenigen tijd later door Gedeputeerde Staten uitgebracht, wordt gezegd: „De beschouwing dat een reglement als het hier bedoelde, eene niet te verdedigen beperking van het eigendomsrecht zou scheppen, schijnt ons toe op theoretische gronden te berusten, zonder dat daarbij genoeg rekening wordt gehouden met de praktische belangen.” In hoeverre dit beginsel juist is, zullen wij later zien, bij de bespreking van de bestaande reglementen. Ondertusschen werd het reglement vastgesteld op 10 Juli 1891 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 28 Juli 1891. Dit reglement bevat natuurlijk, verplichte hengstenkeuring, met verbod van dekking door niet goedgekeurde hengsten. Verder bevat het huishoudelijke bepalingen, die uit den aard der zaak voortvloeien, omtrent de benoeming der keuringscommissie, den tijd en de plaats der keuring. In één opzicht maakt het een gunstige uitzondering op de andere bestaande reglementen n.l. dat het hooger beroep toelaat van de uitspraak der commissie, op Ged. Staten, die dan een nieuwe commissie ter herkeuring aanwijzen, waarvan echter tot dusverre nooit gebruik is gemaakt. Tegenover deze bepaling, staat echter weer een andere, die minder goed is n.l. dat aan Gedeputeerde Staten overgelaten wordt, het maximum dekgeld vast te stellen. Wij zullen beide bepalingen nog nader bespreken, in een later hoofdstuk.

G E L D E R L A N D. 1)

In het jaar 1817 werd aan de Staten van deze Provincie, een door den Koning provisioneel goedgekeurd reglement op de springhengsten aangeboden. Dit reglement is evenwel niet behandeld, ofschoon er wel advies over is uitgebracht.

In 1821 werd in de Staten-zitting, wederom een voorstel ingediend „tot verbetering van het ras der paarden en de aanmoediging der paardenteelt.” Dit voorstel beoogde niet zoozeer reglementeering van de springhengsten, dan wel aankoop en stationeering van hengsten door de Provincie en bovendien aanmoediging van het particulier initiatief door premiën. Bovendien werd er besloten een adres tot den Koning te richten, ten einde hiertoe zijne medewerking te verkrijgen en te bewerken, dat voor de remonte uitsluitend paarden van inlandsch ras zouden worden aangeschaft. Deze paarden werden ook toen, evenals thans, bijna uitsluitend in het buitenland aangekocht. Verder brachten de Staten in 1818, f 1000 op de begrooting tot verbetering van het paardenras.

In 1825 werd een reglement op de verbetering van het paardenras door de Provinciale Commissie van Landbouw ontworpen en door de Staten aangenomen. Dit reglement schreef de verplichte hengstenkeuring voor, met verbod van dekking voor niet goedgekeurde hengsten. Nadat het een paar keer was gewijzigd, werd het in 1849 door een nieuw vervangen.

Intusschen was in 1838 een voorstel afgewezen om in overleg te treden met alle andere Provinciën, ten einde eenparig werkende bepalingen, op de keuring van hengsten, in te voeren.

Het reglement van 1849 heeft slechts één jaar gegolden, daar in 1850 wederom een nieuw door de Staten in het leven werd geroepen. Hierin werd de verplichte hengstenkeuring opgeheven en bepaalde men er zich toe, voor te schrijven, dat jaarlijks eene som tot aankoop van hengsten en tot aanmoediging door premiën, op de begrooting zou worden gebracht.

1) Not. Gelderland. Winterzitt. 1888 bl. 285, s. q.

Na 1860 is helaas aan dat reglement, geen uitvoering meer gegeven, doordat van dien tijd af, geen som meer op de begrooting werd gebracht, want mijns inziens, waren de Staten van Gelderland nu werkelijk op den goeden weg, om het paardenras te verbeteren.

Na 1860 werd langen tijd door de Provincie niets voor de paardenfokkerij gedaan, behalve eene subsidieering van de Commissie voor de paardenfokkerij uit de Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw. Bij besluit van 11 Julij 1886 stonden Prov. Staten aan het Hoofdbestuur der Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw, ten behoeve van de Commissie tot verbetering van het paardenras, voor de jaren 1886, 1887 en 1888 eene jaarlijksche subsidie van f 2000 toe, onder de navolgende bepalingen:

a. dat van dit bedrag jaarlijks f 1000 zou worden besteed, ten bate van reeds opgerichte, of nog op te richten hengsten-associatiën, op voordracht van de Commissie en onder toezicht van het Hoofdbestuur.

b. dat de overige f 1000 jaarlijks, ter beschikking zou worden gesteld van het Hoofdbestuur, tot voorschreven einde en in de eerste plaats om te worden besteed, tot het houden van keuringen van paarden en het oprichten van een paardencstamboek.

c. dat jaarlijks aan de Staten verslag zou worden gedaan. 1)

Hierna werd in 1888 eene commissie benoemd, om wederom een reglement op de paardenfokkerij te ontwerpen, hetwelk 20 Nov. 1888 werd aangenomen. Volgens dit reglement, bestaat er eene Provinciale Commissie voor de paardenfokkerij, die belast is met de hengstenkeuringen.

Een niet goedgekeurde hengst mag niet ter dekking gebruikt worden, tenzij voor merriën, die aan den hengstenhouder behooren. Ook een premiestelsel is voorgeschreven, terwijl de commissie te beschikken heeft over gelden, waarvan zij $\frac{2}{3}$ moet besteden tot aankoop van hengsten, die in den dektijd op verschillende plaatsen in de provincie gestationeerd worden,

1) Zie Meded. Geld. Ov. Maatsch. van Landb. 1886 bl. 9.

waar de landbouwers tegen een matig dekgeld er van kunnen gebruik maken. Op het oogenblik zijn er 7 zulke provinciale hengsten, die buiten den dektijd, in het remonte-depot te Millingen gestald worden.

Over de werking en de resultaten van dit reglement, valt evenmin, als over de andere thans bestaande Provinciale reglementen iets te zeggen, daar zij nog te kort bestaan.

U T R E C H T.

Evenals in de meeste andere Provinciën, ontstond ook hier in 1815 een reglement op de paardenfokkerij, dat in 1839 door een ander vervangen werd. Ondertusschen was in 1835 een reglement ontstaan, op het toekennen van premiën aan merriën.

In 1850 werd, naar aanleiding van eene missive van het Landhuishoudkundig Congres, eene commissie benoemd, die rapporteerde, dat het bestaande reglement te streng was. Dientengevolge werd er 1 Nov. 1853 een nieuw reglement voorgedragen, dat 22 Nov. 1853 werd aangenomen. Dit reglement schrijft verplichte hengstenkeuringen met verbod van dekking door niet goedgekeurde hengsten voor. Wil de hengstenhouder slechts zijn eigen merriën laten dekken, dan behoeft er geen keuring plaats te hebben.

Werd een hengst afgekeurd, dan moest hij gesneden of buiten de provincie gevoerd worden. De Commissie van Landbouw, kon echter om bepaalde redenen, uitsstel van castratie geven. Verder werden er premiën aan de beste hengsten toegekend. Volgens eene bepaling in dit reglement, moest het in 1856 herzien worden. Toen dit plaats zou hebben, rapporteerden Ged. Staten, dat zij het voortbestaan van beschermende bepalingen voor de paardenfokkerij, niet wenschelijk achtten, op grond, dat het Utrechtsche paardenras niet meer bestond. Verder merkten zij op: „dat het stelsel van bescherming in den laatsten tijd meer en meer is verlaten en de ondervinding schijnt te leeren, dat

beschermende maatregelen het doel niet doen bereiken, terwijl de vrijgelaten industrie in mededinging en eigenbelang, doorgaans eene ontwikkeling vindt, welke geene bescherming haar in staat is te geven." Ten gevolge van dit advies, werd het reglement 16 Juli 1856 ingetrokken. Na dien tijd werd de zorg voor de paardenfokkerij overgelaten aan het Genootschap voor Landbouw en Kruidkunde, dat daartoe gesubsidieerd wordt en dat jaarlijks premie-keuringen houdt.

In 1891 zond dit Genootschap een adres in, om op nieuw een provinciaal reglement te verkrijgen, doch Provinciale Staten beschikten hierop afwijzend.

NOORD- EN ZUID-HOLLAND.

De Grondwetten van 1814 en 1815 kenden slechts één provincie Holland. Eerst in 1840 ontstond de tegenwoordige indeling in Noord- en Zuid-Holland, vandaar dat de geschiedenis van de paardenfokkerij in deze Provinciën, tot 1840 te zamen behandeld moet worden.

In 1815 ontvingen de Staten van Holland eene aanschrijving van den Secretaris voor Binnenlandsche Zaken, tot het maken van een reglement. Hierop werd dusdanig reglement door hen ontworpen, waarin zij verplichte hengsten-keuring voorschreven. De afgekeurde hengsten moesten gebrand of gecastreerd worden. Verder werd eene bepaalde hoogte voorgeschreven, terwijl ook een premie-stelsel werd opgenomen. Dit reglement werd 13 Juli 1818 aangenomen, doch gold slechts kort, daar de Staten 4 Juli 1820 een nieuw reglement aannamen, waarin het verbod werd opgenomen, om ook eigen merriën door afgekeurde hengsten te laten dekken. Verder *moesten* niet goedgekeurde hengsten gesneden worden. Zooals wij dus zien, bevatte dit reglement bijzonder strenge bepalingen en het is dan ook hierom, dat de Koning de goedkeuring van het reglement weigerde, daar

volgens den Raad van State, deze bepalingen niet met het eigendomsrecht te rijmen waren.

De Staten bleven echter op hun stuk staan, waarna de Koning het reglement toch goedkeurde den 10^{en} April 1822. In 1837 werd evenwel de verplichte castratie ingetrokken.

Dit gewijzigd reglement is alzoo blijven gelden voor de inmiddels, volgens de Grondwet van 1840, ontstane Provincie Noord-Holland, totdat in 1843 de Commissie van Landbouw, met een concept reglement voor den dag komt, om dat van 1822 te vervangen. Dit concept reglement bevatte verplichte keuring en een premiestelsel.

De Prov. Staten benoemen eene commissie uit hun midden, om het te onderzoeken, die rapport hierover uitbrengt en het tevens wenschelijk acht, dat er ook verplichte keuring van de merriën zal plaats hebben. Een later rapport van 1844 neemt dit voorstel echter niet op, doch wel wordt er in aangetroffen verbod van dekking, ook voor eigen merriën, door niet goedgekeurde hengsten. Dit reglement wordt aldus aangenomen 5 Juli 1844. De Koning weigert echter terecht, dit reglement goed te keuren, op grond dat het verbod om eigen merriën te doen dekken, door niet goedgekeurde of niet gekeurde hengsten, in strijd is, met het begrip van eigendomsrecht. Reeds 5 Nov. 1827 was om deze reden, door den Koning, eene dergelijke bepaling in de reglementen van Utrecht en Holland vernietigd.

De Staten van Noord-Holland besloten echter deze bepaling te handhaven en toch te trachten 's Konings goedkeuring te verkrijgen. De Koning evenwel gehoord den Raad van State, blijft bij zijne opinie en wijst op de reglementen van Gelderland, Friesland en Groningen, waar eene dergelijke bepaling ook niet voorkomt. Zoo bleef deze zaak hangen, totdat in 1851 een herziening plaats had van alle Provinciale verordeningen, bij welke gelegenheid de Staten van Noord-Holland het reglement voor de bevordering der paardenfokkerij, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 April 1822, hebben ingetrokken.

Dit geschiedde 12 Nov. 1851. Na dien tijd zijn in Noord-Holland een paar maal pogingen aangewend, wederom een

reglement te krijgen, doch deze pogingen hebben geen gevolg gehad. De Prov. Staten vergenoegden zich, met jaarlijks eene flinke som voor premien toe te staan.

Zooals ik zeide, gold het reglement van 7 Juli 1820, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 April 1822 voor Holland, dus zoowel voor Noord- als voor Zuid-Holland. Dit reglement was tot stand gekomen, ofschoon het zuidelijk deel van Holland er niet mede was ingenomen en zich tegen het ontstaan van een dergelijk reglement verzet had. Na 1840 bleef dit reglement echter toch voor Zuid-Holland gelden.

Volgens dit reglement moesten de kosten voor de hengstenkeuringen en de premien uit het Fonds voor den Landbouw genomen worden. Dit kon evenwel, na 1849, die kosten niet meer dragen, waardoor zij voor rekening der Provincie kwamen. Nu adviseert de Commissie van Landbouw in 1850, tot intrekking van het reglement, op grond dat „de ondervinding geleerd heeft, dat vrije handel doorgaans meerdere volkswelvaart ontwikkelt en bevordert, dan maatregelen van dwang, welke uitvoering daarenboven zoo menigmaal wordt betwist en krachteloos gemaakt. De nijvere en bekwame veehouder kent zijn belang en zal daartoe, zonder voorschriften, den besten weg wel kiezen, waarbij het aan de middelen ter aanmoediging ook thans niet ontbreekt.”

Behalve dit advies kwam er nog een adres bij de Staten in, tot wijziging of intrekking van het reglement, van wege de Commissarissen der Sociëteit tot aanmoediging en verbetering van het paardenras, op grond dat zij na de opheffing der stoe-terij te Borculo, met het stationeeren van buitenlandsche hengsten wilde voortgaan, doch niet tegen het in het reglement vastgestelde dekgeld van vijf gulden.

Hierop wordt door Provinciale Staten eene commissie benoemd, die tot intrekking van het reglement adviseert, op grond: „dat de paardenfokkerij het meest zal worden bevorderd, door de opheffing van beperkende bepalingen, een vrije concurrentie belemmerende.” Zij vereenigt zich alzoo met het

voorstel van Gedeputeerde Staten tot intrekking van het reglement, hetwelk niet alleen dergelijke beperkende bepalingen bevat, maar nog bovendien inbreuk maakt op *het recht van vrije beschikking over eigendom*.

Conform dit rapport, besluiten Provinciale Staten van Zuid-Holland 26 Nov. 1850, tot intrekking van het reglement van 10 April 1822. Een voorstel tot het uitloven van premiën en het jaarlijks daarvoor beschikbaar stellen van f500 uit de Provinciale fondsen, werd ook verworpen, op advies dezer Commissie. Na 1850 is in Zuid-Holland van Provinciale wege, nooit meer, iets voor de bevordering der paardenfokkerij gedaan.

Z E E L A N D.

Den 20^{en} Jan. 1817 werd hier afgekondigd een Provinciaal reglement op de dekhengsten, dat in werking is gebleven tot 28 Juni 1848, toen het op 3 Juli 1845 door Provinciale-Staten vastgestelde reglement tot instandhouding en bevordering der paardenfokkerij, is afgekondigd. Dit reglement is zeer merkwaardig, omdat het in een paar opzichten afwijkt van de tot dusvoorre besproken reglementen.

Vooreerst bevat het natuurlijk, evenals deze, het beginsel van verplichte keuring enz., doch het geeft bovendien de voorschriften omtrent de vereischten, waaraan een hengst moet voldoen, zal hij door de commissie goedgekeurd worden en laat dus zeer weinig aan het arbitrium van de keurings-commissie over. Hier treffen wij dus het eenige geval aan, dat er ook invloed wordt uitgeoefend, door de reglementen op de fokrichting. Art. 9 van dit reglement luidt aldus: „tot hoofd-vereischten van eenen dekhengst, bestemd tot het aanfokken van goede akkeren wagen-paarden en waarop bij de keuring zooveel mogelijk moet worden gelet, behooren: dat de hengst, over het algemeen goed gebouwd is, en ieder deel evenredig zij en de deelen in

eene behoorlijke evenredigheid tot het geheel staan; dat de kop naar evenredigheid des ligchaams, niet te groot is; dat de oogen zonder gebreken zijn; dat de ooren niet afhangen, ofte ver van elkander staan; dat de hals goed gevormd zij; dat de borst breed, de voorbeenen van boven sterk gebouwd en de schouders beweeglijk en niet te laag aangezet zijn; dat de knie rond, van voren breed en het scheenbeen met sterke vrij-liggende pezen voorzien zij; dat de koot, of liever het gedeelte des beens, dat zich van de koot tot aan de kroon des hoefs uitstrekt, niet te lang, doch ook niet te kort zij; dat de hoeven rond, van buiten glad, en van onderen hol zijn, en geene ringen of hoorn-kloven aan dezelve voorkomen; dat de voorbeenen regt staan, geene binnen of buitenwaartsche richting hebben en niet naar voren doorbuigen; dat de rug zooveel mogelijk regt, het lijf van af de schouderbladen tot aan de lendenen rond gesloten, en evenals de flanken, goed gevuld zij; dat het kruis rond, niet spits of afhangend, maar breed en sterk zij; dat de achterbeenen en wel inzonderheid de springgewrichten, zuiver en sterk zijn gevormd en dat aan het paard geene spatten, gallen of andere gebreken voorkomen, welke geacht worden nadeelig op de afstammelingen te werken; en eindelijk dat aan het paard het gebrek van overhoeven niet worden gevonden, en dat de beide ballen goed gevormd en duidelijk zichtbaar zijn.

In de tweede plaats geeft dit reglement zeer milde bepalingen voor hooger beroep.

De meest afwijkende bepaling echter, is die aangaande het dekgeld. Wordt in de andere reglementen, alleen het dekgeld vastgesteld voor premie-hengsten; hier heeft juist het omgekeerde plaats en wordt het maximum voor niet premie-hengsten vastgesteld, terwijl dit voor premie-hengsten wordt vrijgelaten. De reden hiervan is waarschijnlijk te zoeken in de groote kosten, die het aanschaffen van zulk een premie-hengst medebrengt. Overigens bevat dit reglement, evenals de anderen een premie-stelsel.

Dit reglement heeft echter niet lang gegolden, want het

word reeds 14 Juli 1851 ingetrokken, op grond: „dat de geest des tijds, voor de nijverheid eene vrije beweging, ontheffing van alle bemoeiing en toezicht van het gezag vraagt.”¹⁾

Sedert is de zaak niet meer door het provinciaal bestuur gereglementeerd.

In 1888 is echter de bevordering en aanmoediging van de verbetering der paardenfokkerij ter hand genomen door het Hoofdbestuur der Maatschappij tot bevordering van Landbouw en veeteelt in Zeeland, dat eene Provinciale toelage en sedert 1890, evenals in de andere Provinciën, ook Rijkssubsidie ontvangt, waaruit krachtens een door Gedeputeerde Staten goedgekeurd reglement, premiën en toelagen voor het houden van goede fokdieren worden betaald. Het reglement dat dit onderwerp regelt, is door de Maatschappij van Landbouw 17 April 1891 vastgesteld.

N O O R D - B R A B A N T .

In deze Provincie werd 26 Oct. 1827, een reglement ter bevordering der paardenfokkerij afgekondigd, dat onder meer, verplichte keuring voorschreef van de hengsten, met verbod van dekking door niet goedgekeurde hengsten, behalve wanneer hengst en merrie aan denzelfden eigenaar behoorden. Dit reglement liet verder hooger beroep toe, van de uitspraak der keurings-commissie en regelde ten slotte een premie-stelsel.

29 Aug. 1848 werd een nieuw reglement door Provinciale Staten in het leven geroepen, dat voorcerst een premie-stelsel bevatte, en verder het dekgeld van premie-hengsten op f 5 vaststelde. Er werden ook premiën voor merriën gegeven en daarbij tevens de bepaling gemaakt, dat premie-merriën alleen door premie-hengsten gedekt mochten worden. Dit reglement

1) Not. Zeeland. 1851.

heeft niet lang gegolden en werd reeds 21 Nov. 1851 door een nieuw vervangen, dat verschillende zeer goede bepalingen bevatte, o.a. dat de keurings-Commissie verplicht was, de redenen op te geven, waarom zij een hengst afkeurde, terwijl er voor hem, die zich door een afkeuring verongelijkt acht, hooger beroep is toegelaten bij Gedeputeerde Staten.

Verder werden er volgens dit reglement premien aan merrien en hengsten gegeven, terwijl het maximum dekgeld voor premie-hengsten vastgesteld werd.

Dit reglement werd, nadat het in 1852 op een paar ondergeschikte punten gewijzigd was, 7 Aug. 1857 door een ander vervangen, dat weer ongeveer eensluitende bepalingen bevatte.

In 1869 werd op een adres van de Commissie voor Landbouw, door Provinciale Staten een voorstel aangenomen, om een nieuw reglement ter bevordering der paardenfokkerij te maken. Dit reglement is nagenoeg gelijkloidend met de vroegere, doch maakt hierin eene uitzondering, dat thans premie-hengsten, meer dan eenmaal eene premie kunnen krijgen. De premien worden echter eerst uitgereikt, wanneer gebleken is, dat de hengst, gedurende den eerstvolgenden dektijd in de Provincie is gebleven. Ook mocht voor premie-hengsten niet meer dan f10 dekgeld geëischt worden.

In de najaarszitting van 1871 werd wederom een nieuw reglement door Gedeputeerde Staten voorgesteld, dat echter reeds veel tegenstand uitlokte; het werd echter toch aangenomen, doch is nooit in werking getreden, aangezien in de zomerzitting van 1872 voorgesteld werd, dit reglement in te trekken, hetgeen dan ook geschied is. Er waren n.l. bedenkingen gemaakt, door den Minister van Binnenlandsche zaken tegen het verleenen der Koninklijke goedkeuring en zooals reeds bij de geschiedenis der reglementen in de andere Provincien aangetoond is, was in dezen tijd de algemeene opinie tegen dergelijke reglementen en waren deze dientengevolge overal ingetrokken.

Langen tijd deed de Provincie nu niets voor de paardenfokkerij, doch zij was de eerste, die weer een voorbeeld gaf tot

het maken van een nieuw reglement, dat 13 Julij 1887, door Provinciale Staten werd vastgesteld en dat nog geldt, aangezien op een nieuw reglement, dat in 1891 ontworpen werd, nog geen Koninklijke goedkeuring is verkregen.

Dit reglement van 1887, is van dezelfde strekking, en nagenoeg gelijkloidend met de reeds besproken reglementen, die op het oogenblik in Gelderland en Overijssel gelden. Het schrijft n.l. verplichte keuring voor 3-jarige en oudere hengsten voor, met verbod van dekking door niet goedgekeurde hengsten, behalve wanneer hengst en merrie aan denzelfden eigenaar behooren. De beslissing der keurings-commissie is zonder beroep. Verder bevat het reglement een premie-stelsel voor hengsten en merrien. Het maximum dekgeld voor premie-hengsten is op f 10 gesteld.

De premien worden eerst uitgereikt, evenals volgens het reglement van 1848, wanneer de hongst gedurende den eerstvolgenden dektijd, in de Provincie is gebleven.

L I M B U R G.

Bij Koninklijk Besluit van 16 April 1823, werd goedkeuring verleend aan een reglement op de paardenfokkerij in de Provincie Limburg, welk reglement door Provinciale Staten 13 Juli 1825, door een nieuw vervangen is. Dit reglement bevatte ongeveer hetzelfde, als de reglementen, die in de andere Provincien, in dien tijd gemaakt zijn n.l. verplichte keuring met verbod van dekking. Dit reglement is ongeveer 1830, door de Belgische omwenteling buiten werking geraakt. Na dien tijd, werden er wel een paar pogingen aangewend, wederom een nieuw reglement te krijgen, doch deze leden schipbreuk, totdat in 1890 door de Provinciale Staten, een reglement in het leven is geroepen, ongeveer gelijkloidend met de bestaande reglementen van Noord-Brabant en Gelderland. Het schrijft verplichte

keuring van hengsten voor, met verbod van dekking door niet goedgekeurde hengsten. Ook hier is eene uitzondering gemaakt, als hengst en merrie denzelfden eigenaar hebben. Hooger beroep tegen de uitspraak der keurings-commissie, is ook hier niet toegelaten.

Verder bevat het reglement, evenals de andere een premiestelsel waarbij en maximum dekgeld van f 7.50 voor premiehengsten is vastgesteld.

Behalve alles, wat door de Provinciën geschiedt, worden er in de laatste jaren ook van regeeringswege belangrijke sommen voor de paardenfokkerij gegeven, ¹⁾ die over de Provinciën krachtens een reglement verdeeld worden, welke verdeeling gebaseerd is, op het aantal veulens in iedere Provincie geboren. Ook de Provinciën geven uit eigen middelen, belangrijke subsidien. Als voorbeeld diene de subsidien over 1890, die door Rijk en Provincie gegeven zijn n.l.:

	Provinc. subs.	Rijkssubs.
Gelderland	6000	7750
Noord-Brabant	3000	4700
Groningen	2000	4500
Noord-Holland	5000	1260
Zeeland	2350	3500
Friesland	2000	3300
Limburg	2500	2700
Zuid-Holland	Nihil	4600
Utrecht	1000	2900
Overijssel	2000	1600
Drenthe	500	3000

De Provinciën besteden deze gelden tot premien, subsidieering van tentoonstellingen, aankoop van provinciale hengsten enz.

Wanneer wij nu de geschiedenis van de paardenfokkerij hier te lande resumeeren, dan zien wij het volgende:

1) Sedert 1890 jaarlijks f 40000.

Reeds voor twee honderd jaar bestonden hier overal Provinciale reglementen, die allen in hoofdzaak hetzelfde inhielden n.l. verplichte hengsten-keuringen; tweemaal heeft een algemeene wet dit onderwerp geregeld voor het geheele rijk n.l. de publicatie van 1799 en het decreet van Koning Lodewijk in 1810.

Verder zien wij, dat na 1815, de zorg voor de paardenfokkerij van staatswege geheel aan de Provinciën was overgelaten; dat de Provinciale Staten, de paardenfokkerij hebben zoeken te bevorderen, door reglementen te maken, waarbij zij steeds op een enkele uitzondering na (Gelderland) verplichte hengstenkeuring voorschreven, met verbod om eene merrie, door een niet goedgekeurden hengst te doen dekken, soms eene uitzondering makende, voor eigen merriën; dat overigens deze reglementen vaak zeer strenge bepalingen bevatten, als het bevel tot castratie van afgekeurde hengsten, of verkoop buiten de Provincie of het Rijk, terwijl zij vereischten stelden, voor hoogte, kleur enz.;— dat deze reglementen in alle Provinciën in de eerste helft dezer eeuw gemaakt zijn, terwijl men na 1850 ze nagenoeg overal begon in te trekken, het laatste in Noord-Brabant in 1873.

Hierna zien wij in de laatste jaren weer in enkele Provinciën nieuwe reglementen ontstaan en wel in Noord-Brabant in 1887, in Gelderland 1888, in Limburg 1890 en in Overijssel in 1891.

Al deze reglementen zijn nagenoeg gelijkloidend en stemmen steeds hierin overeen, dat zij verplichte hengsten-keuringen voorschrijven, met verbod van dekking door niet goedgekeurde hengsten, terwijl eene uitzondering wordt gemaakt, als hengst en merrie aan denzelfden persoon toebehooren. Verder hebben wij gezien, dat jaarlijks van staatswege f40,000 op de begroeting wordt gebracht, voor de bevordering der paardenfokkerij.

Aldus is de toestand hier te lande. Laat ons thans in een volgend hoofdstuk zien, wat er in het buitenland van staatswege voor de paarden-fokkerij gedaan wordt.

HOOFDSTUK II.

Overzicht van de staatszorg voor de paardenfokkerij in het buitenland.

Zagen wij in het vorige hoofdstuk, dat hier te lande, op het oogenblik de zorg voor de paardenfokkerij aan de Provinciale besturen is overgelaten, terwijl de Regeering haar bemoeiing slechts tot subsidieering bepaalt, dan zullen wij thans er toe overgaan, te onderzoeken, wat in het buitenland van Staatswege, voor dezen tak van nijverheid gedaan wordt. Het zou ons echter te ver voeren, de geheele geschiedkundige ontwikkeling van dezen tak van Staatszorg aldaar, na te gaan, waarom ik er mij toe zal bepalen, den toestand, zooals hij op het oogenblik in eenige Staten is, mede te deelen.

FRANKRIJK. ¹⁾

In Frankrijk heeft de Staat zich sedert de vroegste tijden, in ruime mate met de paardenfokkerij bemoeid. Eensdeels is dit toe te schrijven, aan de algemeene strekking, die langen tijd in Frankrijk bestaan heeft, van Staatsbemoeiing met de particuliere industrie,— anderdeels aan de groote behoefte van paarden, die in Frankrijk voortdurend bestond, vooral van wege

1) Van Gent paardenfokkerij en remonteering.

de vele oorlogen, die het steeds gevoerd heeft en waarvoor vele en goede paarden noodig waren. Vandaar, dat nog heden geen land aangetroffen wordt, waar de Staatsbemoeing met de paardenfokkerij, zóó uitgebreid is.

Reeds in 1665 werd de eerste stocterij opgericht, die weldra door andere gevolgd werd, totdat deze stoeterijen in 1791 door de Revolutie opgeheven werden. ¹⁾ In 1806 werden ze echter weer opgericht en geregeld bij een decreet van Napoleon, van 4 Juli 1806, dat de geheele zaak der paardenfokkerij regelde, om zooveel inogelijk uniformiteit te krijgen in de Staatsbemoeing met de paardenfokkerij, daar de herhaalde afwisselingen van regeeringsvorm, niet anders dan nadeelig hierop konden werken. Dit decreet, aangevuld door verschillende Ministerieele decisies, heeft gegolden tot 29 Mei 1874, toen de geheele zaak opnieuw en voor goed geregeld werd door eene wet. ²⁾

Hoe is dan thans de zorg voor de paardenfokkerij geregeld?

De Staat zoekt het paardenras te verbeteren, en de paardenfokkerij aan te moedigen door de navolgende middelen:

- 1°. Door aankoop en stationeering van hengsten, die het eigendom van den Staat zijn.
- 2°. Door het aanmoedigen van particulieren, waarvoor de Staat sedert 1882, jaarlijks 1½ millioen francs beschikbaar stelt.
- 3°. Door keuring van hengsten aan particulieren toebehoorende.

Deze geheele zorg voor de paardenfokkerij is in handen van de administratie der „haras,” geregeld bij de wet van 1874. De regeling is in hoofdzaak de volgende.

Aan het hoofd van de geheele zaak, staat de „Conseil des haras” van 24 leden, die voor 9 jaar benoemd worden door

1) M. Block Dictionnaire de l'Administration française, bl. 936, sub haras.

2) Duvergier, Collection complète des lois et arrêts etc. depuis 1788, tome 74 pag. 164.

den President van de Republiek en waarvan $\frac{1}{3}$ om de drie jaar aftreedt. Deze raad houdt ieder jaar, minstens twee zittingen, waarin hij advies geeft over de begrooting der haras, en over alles wat betrekking heeft op de paardenfokkerij, op wedrennen en harddraverijen, op tentoonstellingen, op het bedrag der aanmoedigings-premiën en verder omtrent alles, waarover de Minister van Landbouw zijn advies wenscht.

De onmiddellijke administratie der haras ¹⁾, bestaat uit twee onderafdeelingen van het Ministerie van Landbouw, onder leiding van een „*directeur général*,” verder zes „*inspecteurs généraux*, die belast zijn met het toezicht over de straks te noemen hengsten-depots, het keuren der hengsten die aan particulieren toebehooren enz. Bovendien vormen zij met den directeur-général, de commissie voor den aankoop der Staatshengsten en voor het verdeelen der aanmoedigings-premiën.

Verder bestaan er 22 hengsten-depots, waar de Staatshengsten bewaard worden, gedurende den tijd, dat zij niet elders ter dekking gestationeerd zijn, aan welker hoofd „*directeurs de dépôts*” staan, die ter zijde gestaan worden door een sous-directeur, een paardenarts en een aantal mindere ambten.

Aan deze directeurs de depôt is overgelaten, het bestuur hunner inrichtingen en het plaatsen der hengsten, gedurende den dektijd, in de verschillende stations, waarvan er in het geheel 617 zijn. Deze stations zijn doorgaans kleine eenvoudige stallen, waar men meestal 2 à 3 hengsten aantreft, die verzorgd en behandeld worden door een gepasporteerd onderofficier en twee gepasporteerde militairen. De landbouwers kunnen nu van deze hengsten, waarvan er volgens de wet van 1874, in het geheel 2500 zijn, (dit cijfer is later uitgebreid) tegen een niet te hoog dekgeld gebruik maken.

Om in den dienst der hengsten-depots voldoende te kunnen voorzien, is er een „*école des haras*” te Pin, waar jongelieden tot *officier des haras* kunnen worden opgeleid. Alleen zij die

1) Bloek Dictionnaire de l'Administration française, bl. 936, sub haras.

een diploma van deze school hebben, kunnen bij de administration des haras worden werkzaam gesteld.

Zooals wij zien, bepaalt in Frankrijk de Staat zijn direkte hulp voor de paardenfokkerij, tot het stationeeren van hengsten, en houdt hij zich zelf, niet als in andere landen, met het fokken van paarden bezig.

Ook voor de remonte, worden de paarden bij de landbouwers opgekocht. De Staat bepaalt er zich dus eenvoudig toe, de paardenfokkers in de gelegenheid te stellen, van goede hengsten gebruik te maken.

Naast deze directe hulp, staat nog een andere wijze van Staats-tusschenkomst, n.l. een toezicht op de particuliere hengsten en aanmoediging van particulieren, door premiën voor de paardenfokkerij, waarvoor jaarlijks $1\frac{1}{2}$ millioen francs besteed wordt.

De Staat doet hengsten-keuringen houden, waarbij hij drie categoriën van hengsten scheidt, n.l. 1°. de „*étalons approuvés*,” dat zijn de goedgekeurde hengsten, aan welke premiën worden toegekend door de administratie der haras en die men oordeelt dat geschikt zijn, om het paardenras te verbeteren en te veredelen; 2°. de *étalons autorisés*, die gemachtigd worden tot dekken, doch geen premiën krijgen, welke hengsten al verbeteren zij het ras niet, dit toch ook niet slechter maken.

De derde categorie ontstond in 1885 krachtens een reglement, dat in meer dan één opzicht met onze Provinciale reglementen overeenstemt. Het zijn de *étalons munis d'un certificat*. Het reglement verbiedt aan hengstenhouders, om hun hengsten, andere dan hun eigen merriën te laten dekken, wanneer deze hengsten niet behooren tot de geapproveerde of geautoriseerde hengsten, of wel een certificaat hebben bekomen, dat zij niet snuiven (cornage) of aan maanblindheid lijden. Dit reglement is dus vrij mild en geeft enkel deze twee hoogst erfelijke gebreken, als redenen van afkouring. Bij overtreding, vervalt zoowel de eigenaar van den hengst, als van de merrie in eene boete.

Verder bestaan er in Frankrijk dresseer-scholen, waar aan kleine landbouwers gelegenheid gegeven wordt, hun paarden voor den verkoop geschikt te maken.

Behalve voor hengsten, worden er door den Staat, ook premiiën voor merriën en veulens gegeven en subsidieert hij wedrennen en harddraverijen. In het geheel besteedt de Staat jaarlijks voor de veredeling van het paardenras ongeveer 8 millioenen francs, terwijl bovendien door de departementen, nog vrij aanzienlijke subsidiën worden gegeven voor premiiën.

Voordat wij van Frankrijk afstappen, moet ik nog vermelden dat er tegenwoordig ook eene inrichting bestaat te Pompadour (Cortèze) waar 60 merriën zijn, bestemd om volbloed Arabische paarden aan te fokken. Daar tegenwoordig dit ras, ten minste, wat zuivere hengsten betreft, zeer schaars begint te worden, hoopt men op deze wijze hengsten daarvan te verkrijgen.

PRUISSEN. ¹⁾

Ook in Pruisen wordt van Staatswege, veel voor de paardenfokkerij gedaan. Evenals in Frankrijk, tracht men ook hier het paardenras te verbeteren en te veredelen, door het stationeeren van Staats-hengsten en het keuren van hengsten, die aan particulieren toebehooren. Evenwel bestaat hier niet, zooals in Frankrijk, een voor het geheele Rijk geldend keurings-reglement, doch in Pruisen zijn deze reglementen provinciaal en verschillend voor de onderscheidene „*Regierungs-bezirke*”, waarin het Rijk verdeeld is. Deze reglementen schrijven verplichte keuring voor van hengsten, die aan particulieren toebehooren en bedreigen straf tegen den houder van den hengst, zoowel als tegen dien van de merrie, wanneer zij een hengst die niet van een certificaat voorzien is, doen dekken. Hengsten mogen in de meeste reglementen, alleen voor erfelijke gebreken, die bepaald opgenoemd zijn, als kolder, dampigheid, maanblindheid, spat enz.

1) v. Gent. Paardenfokkerij en Remonteering.

afgekeurd worden, terwijl er jaarlijks herkeuring moet plaats hebben. Door deze opsomming van de gebreken, wordt er minder ruimte overgelaten, aan de persoonlijke opvatting der keurings-Commissiën en wordt de meening uitgesproken, dat de afkeuring alleen mag geschieden, wegens gebreken en niet wegens fokrichting. Hierdoor is eene lacune aangevuld, die in de Nederlandsche reglementen bestaat en die m. i. zeer nadeelig en onbillijk kan werken.

Behalve door dergelijke keurings-reglementen, zoekt men in Pruisen de verbetering van het paardenras te verkrijgen door Rijks-stoeterijen. ¹⁾ Deze stoeterijen behooren tot den werkkring van het Ministerie van Landbouw. Aan het hoofd van iedere stoeterij staat een *Landstallmeister*. De meeste Staten, waaruit het Duitsche Rijk is samengesteld, hebben eene stoeterij, die doorgaans niets anders is, dan wat in Frankrijk de hengsten-dépôts zijn.

In Pruisen alleen, treft men drie *Hauptgestüte* aan ¹⁾ en wel te Trakhenen, te Graditz en te Beberbeck, terwijl iedere Provincie haar *Landgestüte* heeft, die feitelijk niets anders, dan hengsten-depôts zijn. Alleen te Trakhenen, legt men zich op de fokkerij voor de remonte toe.

Hengsten uit deze stoeterijen, worden in den dektijd, evenals in Frankrijk, op het platte land gestationeerd, veelal op de verschillende riddergoederen. Hierdoor worden de landbouwers in de gelegenheid gesteld, van goede hengsten gebruik te maken.

Behalve op deze wijzen, tracht de Staat in Pruisen, de paardenfokkerij aan te moedigen door premiën en subsidieering van wedrennen, tot een aanzienlijk bedrag. Uit de Landwirthschaftliche Jahrbücher, is mij gobleken, dat dit premie-stelsel Provincies-gewijze geschiedt, door tusschenkomst van de Landbouw-Maatschappijen, die met de uitvoering belast zijn. Opmerkelijk is, dat veel meer premiën aan merriën dan aan hengsten uitbetaald worden.

1) Von Rönne, Staatsrecht der Preussischen Monarchie II § 229, 6.

OOSTENRIJK—HONGARIJE. ¹⁾

Ook hier laat de Staat zich in de laatste jaren, veel aan de paardenfokkerij gelegen liggen. De maatregelen, die hij voor de bevordering van dezen tak van Staatszorg neemt, zijn in hoofdzaak dezelfde, als in Pruissn n.l. stoeterijen, hengsten-depots en verplichte keuring, volgens een algemeene Rijkswet voor Oostenrijk-Hongarije.

In Oostenrijk is het voornaamste doel der stoeterijen, om materiaal voor de hengsten-depots te fokken, terwijl de remonte, zoo veel mogelijk, bij de fokkers aangekocht wordt. Hengsten uit deze stoeterijen, worden gedurende den dektijd in verschillende depots op het platte land gestationeerd, waar de landbouwers er tegen een matig dekgeld van kunnen gebruik maken. Verder bestaat er in Oostenrijk een premie-stelsel en worden er van Staatswege groote prijzen gegeven, bij tentoonstellingen en wedrennen.

Nog veel meer dan in Oostenrijk, wordt in Hongarije voor de paardenfokkerij gedaan. De Staat treedt daar op de volgende wijze met positieve hulp voor de verbetering van het paardenras en de bevordering der paardenfokkerij op; n.l.

a. door Staatsstoeterijen, waarvan er vier zijn, n.l. te Kisbèr, Babólna, Mezöhigyes en Fogaras. Het doel van deze stoeterijen is om goede paarden, voornamelijk hengsten te fokken, in de eerste plaats als materiaal voor de hengsten-depots en ten tweede, om door verkoop van dergelijke paarden aan particulieren, deze in de gelegenheid te stellen, goede fokpaarden te krijgen;

b. door Staatshengsten-depots, die hier een kolossale ontwikkeling bereikt hebben. Men vindt in Hongarije alleen, 2700 Staatsdekhengsten, die tegen een zeer laag dekgeld dekken. Private fokkers kunnen voor een seizoen een Staats-dekhengst huren, hetgeen zeer veel geschiedt. De huur van zulk een hengst varieert

1) De meeste inlichtingen hieromtrent zijn mij verstrekt door een deskundige, die de Stoeterijen in Oostenrijk—Hongarije bezoekt.

tusschen f 200 en f 600, terwijl de huurder natuurlijk de kosten van voeding en verpleging moet dragen. ¹⁾

c. door het geven van premien, tot een bedrag van f 15000 ieder jaar.

d. het subsidieeren van wedrennen.

Een eigenaardigheid, die men alleen in Hongarije aantreft, is het aanleggen van z.g. veulen-weiden. Door de verdeling der gemeente-weiden, zijn vele fokkers niet in de gelegenheid hun veulens behoorlijk te weiden. Hierom verschaft de Staat, waar dit noodig is, tot dat doel een weide aan eenige eigenaars van veulens, die daarvoor een kleine vergoeding betalen.

ENGELAND. ²⁾

Engeland verkeert ten opzichte van de paardenfokkerij in eene zeer exceptioneele positie. Er is geen land, waar de paardenfokkerij zóó hoog staat en zóó ontwikkeld is en waar toch van Staatswege, zoo weinig voor de paardenfokkerij gedaan wordt. Het eenige wat de Staat doet, is dat hij het geld, dat hij vroeger aan prijzen bij wedrennen besteedde, thans in den vorm van premien aan volbloedhengsten voor het fokken van jachtpaarden toekent. Er worden jaarlijks 32 zulke prijzen van 150 pond Sterling ieder, door den Staat gegeven. Evenwel mogen de premie-hengsten niet anders, dan in een bepaald distrikt dekken en tegen een niet hooger dekgeld dan twee pond.

De oorzaak van den exceptioneele toestand, waarin Engeland verkeert, is te zoeken in het grootc grondbezit. De grootc grondbozitters nemen ten opzichte van de paardenfokkerij de plaats van den Staat in, door deze aan te moedigen en op hunne goederen, hengsten beschikbaar te stellen.

Ook de meerdere ontwikkeling der landbouwers en de algemeene liefde voor Sport, draagt er het noodige toe bij, alsmede de hooge prijzen, die voor de goede Engelsche paarden, vooral op het vasteland besteed worden.

1) Wrangel, Ungaru's Pferdezncht in Wort und Bild. DL II blz. 3 a 5. sq.

2) Evenals voor Oostenrijk, heb ik ook hier de meeste inlichtingen van een deskundige.

BELGIE. 1)

In België bestaat de Staatszorg voor de paardenfokkerij uit Provinciale reglementeering en aanmoediging door premien, zoolwel van wege de Provinciën als door het Rijk.

Krachtens art. 86 der wet van 30 April 1836 en de wet van 27 Mei 1870 hebben alle Provinciën, reglementen op de verbetering van het paardenras gemaakt, die nagenoeg dezelfde bepalingen bevatten. Zij komen in hoofdzaak met de Provinciale reglementen in Nederland overeen, doch hebben de volgende afwijkingen en nadere bepalingen.

Omtrent het dekken van merrien aan den hengstenhouder toebehoorende, mag dit zonder keuring niet geschieden bij de merrien der mede-eigenaars van een hengst. Deze zeer juiste bepaling, die niet in de Nederlandsche reglementen voorkomt, voorziet in het geval, dat bij eene hengsten-associatie, de deelhebbers zouden moenen, dat de betreffende hengst niet behoeft gekeurd te worden, als hij uitsluitend hun merrien dekt.

De hengsten in eene andere Provincie goedgekeurd, mogen ook in de betreffende Provincie gebezigd worden, gedurende één jaar, mits het verlof-bewijs aldaar niet geweigerd is.

De hengsten-houders mogen geene merrien ter dekking toelaten, die jonger dan drie jaren, mismaaakt, aangedaan door besmettelijke ziekten en erfelijke gebreken zijn. In geval van twijfel, mogen zij een getuigschrift eischen afgeleverd door een gediplomeerden veearts in de Provincie.

In sommige reglementen is de hengsten-houder bevoegd, niet meer dan twee sprongen per dag en in het geheel niet meer dan 70 of 80 per jaar toe te laten. Soms is ook de duur van den springtijd bepaald (van 1 Februari tot 15 Juli.)

Het premiestelsel is zeer eigonaardig ingericht. In ieder keurings-district of arrondissement, worden aan de best gekeurde hengsten premien toegekend, terwijl in sommige Provinciën, ook nog Provinciale prijzen uitgelooft zijn, soms

1) Naar inlichtingen mij welwillend door de Belgische Legatie verstrekt.

onder de bepaling, dat alleen, reeds-bekroonde hongsten kunnen mededingen.

Eene geheel bij ons onbekende zaak, is de *behoudings-premie*, die toegekend kan worden, aan den bekroonden hengst, die buitengewone eigenschappen bezit. Alsdan wordt de gewone premie, die van 300 tot 1000 francs loopt, veranderd in een prijs van 5000 francs, betaalbaar telkens een vijfde gedeelte, gedurende vijf jaren, waardoor de gewone 1e premie vrij komt en toegekend wordt aan den tweeden bekroonde, terwijl de derde bekroonde den prijs van den tweeden ontvangt enz.

De hengst, die de aanhoudings-premie ontvangt, kan na afloop der vijfjaren, op nieuw aanhoudings-premien van 500—800 francs krijgen, waardoor hij voor de veredeling van het ras, langen tijd behouden blijft. Natuurlijk houdt de betaling op, als hij ongeschikt wordt of het land verlaat.

Boven de Districts en Provinciale premien, worden door het Rijk nog Nationale premien, ter gezamenlijke waarde van 20,000 francs beschikbaar gesteld, waartoe alle hengsten die een eersten prijs gewonnen hebben, kunnen mededingen. Voor die wedstrijden is het Rijk in vier districten verdeeld, in ieder waarvan een 1e premie van 2000 fr. en vergulde medaille, alsmede twee premien van 1500 fr. met zilveren medaille, zijn uitgelooft. In het vierde district moet ten minste één der premien aan het Ardenner-ras worden toegekend.

Ook voor merrien, worden door de Provinciën premien beschikbaar gesteld van zeer afwisselend bedrag, waarbij in sommige Provinciën vermeld is, dat zij aan merrien van zwaar trek-ras moeten toegekend worden.

De uitgaven voor de aanhoudings-premien, waarvan het maximum aantal in iedere Provincie bepaald is, komen geheel ten laste van het Rijk, de overige uitgaven worden te zamen gedragen door de Provincie, het Rijk en het Provinciale Landbouwfonds, waarvan de verdeling in de reglementen bepaald is.

Verder bevatten enkele reglementen nog bepalingen omtrent gebreken, waarvoor de hengst afgekeurd moet worden, alsmede

het maximum dekgeld van bekroonde hengsten, dat meestal 20 francs kan bedragen.

De premien kunnen alleen toegekend worden, aan paarden van inlandsch ras.

Eindelijk treft men in de strafbepalingen nog aan, dat de beloopte boeten ten voordeele der gemeente, waar de overtreding gepleegd is, komen!

HOOFDSTUK III.

Staatsbemoeiing.

Zooals we in de beide vorige hoofdstukken gezien hebben, bestond er vroeger en bestaat er ook nu nog, zoowel hier te lande, als in het buitenland, eene Staatszorg voor de paardenfokkerij. Dit doet de vraag bij ons oprijzen, of het werkelijk op den weg van den Staat ligt, zich met de nijverheid te bemoeien, en zoo ja, welke motieven er dan voor den Staat kunnen bestaan, die zijn inmenging in de paardenfokkerij wettigen.

Het geldt hier dus in de eerste plaats, een principieele vraag, n.l. waar in het algemeen de grenzen der Staatszorg, ten opzichte der nijverheid te vinden zijn.

Hieromtrent verdienon twee tegenovergestelde richtingen de bijzondere aandacht. De eerste richting, zouden wij de leer van den Voogdijstaat kunnen noemen, welke leer in Wolff een verdediger heeft gevonden en die in de vorige eeuw bijna overal gevolgd werd. Zij, die deze richting voorstaan, meenen, dat de Staat het best kan weten, wat goed en nuttig voor zijn burgers is, en hebben een grooten eerbied voor de voortreffelijkheid van den Staat. Eene zoodanige vereering van den Staat, leidt tot de ruimste opvatting van zijne werkzaamheid. Daarom mag de Staat volgens hen, in alles ingrijpen, voor alles voorschriften geven, kortom de Staatsbemoeiing met de particuliere nijverheid, is onbeperkt.

Dat deze richting onjuist is en deze alomvattende Staatsinmenging, de meest nadeelige gevolgen heeft, springt duidelijk in het oog. Vooreerst doodt eene consequente doorvoering van deze theorie, alle energie bij het individu, dat zou zeggen: de

Staat zorgt voor mij, hij wijst mij aan, hoe ik produceeren moet, wat zal ik mij langer plagen en vermoeien? En zou er een enkele zijn, die niet zou willen produceeren, zooals de Staat voorschrijft, hij zou machteloos staan, tegenover de reglementeering. Ten tweede, zou de Regeering, die het noodzakelijk orgaan van den Staat is, een al te groote uitbreiding van haar macht krijgen. Zij zou alles in handen hebben en ieder individu zou in meerdere of mindere mate van haar afhankelijk zijn. En dit zou tot de grootste onbillijkheden leiden, want de Regeering is doorgaans betrokken in den politieken strijd der partijen. Alleen zij, die tot de regeeringspartij behooren, zouden ambten en posten krijgen. ¹⁾

Welke de gevolgen van deze theorie voor de Staats-inmenging met de paardenfokkerij zouden zijn, is licht na te gaan. De Staat zou mogen reglementeeren, zooveel hij noodig oordeelde en zooveel hij wilde.

Deze richting heeft plaats gemaakt voor eene andere, die vooral in deze eeuw op den voorgrond is getreden en die ook hier ten opzichte van de reglementen op de paardenfokkerij, haar invloed heeft doen gevoelen. Deze leer wordt veelal de leer van den Rechtstaat genoemd en is vooral door Kant en van Humboldt gepredikt. ²⁾

De Staat heeft, volgens deze leer, zich van alle inmenging te onthouden en voor niets te zorgen, dan voor de rechtszekerheid der burgers, d. w. z. de Staat heeft niets te doen, dan persoon en goed te verdedigen tegen buitenlandsche vijanden en te beschermen tegen willekeurige handelingen van anderen. Ook tegen deze leer, bestaan groote bezwaren. Als de Staat zich nergens mede bemoeide, zouden slechts *die* werken tot stand komen, die direct voordeel voor de ondernemers afwierpen. Zoo zouden b.v. alle spoorwegen, door particuliere Maatschappijen aangelegd moeten worden, waarvan het gevolg zoude zijn, dat spoorwegen, waarvan men niet weet, of zij rendeeren zullen, of waarvan men zeker weet, dat zij niet rendeeren, nooit

1) Opzoomer, de grenzen der Staatsmacht bl. 8. s.q.

2) Opzoomer, bl. 20. s.q.

gemaakt zouden worden. Ook is deze theorie, nooit consequent doorgevoerd. Er is geen Staat, die zich uitsluitend tot het verschaffen van rechtszekerheid heeft bepaald.

Het gevolg van deze theorie voor de paardenfokkerij zou zijn, dat de Staat niet bevoegd is, er zich mede te bemoeien, hij zou geen reglement mogen maken, maar het zou ook niet op zijn weg liggen, geldelijken steun te geven. De hulding van dit beginsel, van het laissez-aller, dat vooral in deze eeuw sterk op den voorgrond getreden is, gaf dan ook aanleiding, dat in vele Provinciën, de bestaande reglementen op de paardenfokkerij zijn afgeschaft en andere het buiten haar bevoegdheid achtten nieuwe te maken. Zoo werd in een verslag van Ged. Staten van Drenthe aangaande een nieuw reglement gezegd: ¹⁾ „vrij algemeen toch, ja bijna eenparig, is men in den laatsten tijd tot de overtuiging gekomen, dat noch handel, noch fabriekswezen, noch landbouw door reglementaire bepalingen moeten bestuurd worden, maar dat de nijverheid zich vrij en onbelemmerd moet ontwikkelen.”

Zooals wij zien, voldoen ons geen dezer beide theoriën, die als uitersten zin tegenover elkaar staan. Wanneer, — en in hoever de Staat zich met een tak van nijverheid zal mogen of mochten bemoeien, hoever hij in het particuliere leven mag ingrijpen, meen ik, dat niet a priori is te zeggen. Alles zal afhangen van de omstandigheden en van het antwoord op deze ééne vraag, die men zich stellen moet, n.l.: Is een maatregel, van algemeen belang, d. w. z. is hij in het belang van den Staat? Wat al tot het algemeen belang behoort, zal in vele gevallen van subjectieve opvattingen afhangen. In ieder geval zal de Staat wijs doen, zijne bemoeiing niet te ver uit te strekken en zoo min mogelijk in de persoonlijke vrijheid in te grijpen. Zal hij deze aan banden leggen, dan moot dit alleen hierom geschieden, dat het belang der gemeenschap dit volstrekt vordert.

Dat een goede paardenstapel, inderdaad in het algemeen be-

1) Not. Drenthe 1860, bl. 38.

lang is en dat het dus op den weg van den Staat ligt, zich met de paardenfokkerij te bemoeien, meen ik op de volgende gronden te mogen aannemen.

Als eerste motief kunnen wij aanvoeren, een militair belang, n.l. de behoefte aan paarden voor militair gebruik, die zich inzonderheid doet gevoelen, wanneer door oorlog, in het binnen- of buitenland, de aanvoer van vreemde paarden, niet meer kan plaats hebben. De ondervinding heeft in dit opzicht, hier te lande, bij de mobiliseering in 1870 geleerd, dat er niet genoegzaam paarden, die aan de eischen voor militair gebruik voldoen, aanwezig waren, terwijl ook de aankoop voor de gewone remonte in het binnenland, op slechts enkele uitzonderingen na, niet kan geschieden, daar men hier niet genoegzaam paarden kan vinden, die aan de eischen der remonte-commissie voldoen, ofschoon er van verschillende zijden bewoord wordt, dat deze eischen voor den beschikbaren koopprijs te hoog gesteld zijn. ¹⁾

Een tweede motief, dat in vroeger tijd meer klemde dan thans, ligt in het transportwezen. In den tijd toen de verkeersmiddelen hoofdzakelijk berustten op vervoer per as, waren goede en geschikte paarden van groot maatschappelijk belang. De groote kracht van dit motief, is natuurlijk in deze eeuw van stoom, meer en meer op den achtergrond gedrongen.

Als derde motief, kunnen wij de paardenfokkerij een economisch belang noemen, als belangrijke tak van handel en nijverheid, die niet weinig bijdraagt tot vermeerdering van den nationalen rijkdom.

Dat dit ook hier te lande het geval is, blijkt ons, uit den grooten uitvoer van paarden naar het buitenland, die door vreemde kooplieden tegen hooge prijzen worden opgekocht. De statistiek leert, dat er hier jaarlijks ongeveer 10 à 11000 paarden uitgevoerd worden. ²⁾

Bovendien zou men nog kunnen aanvoeren, dat hier te lande

1) Mededeelingen. Geldersche Maatschappij van Landbouw 1885, bl. 148 vlg.

2) Verslag over den landbouw in Nederland 1887, 1888, 1889.

bij een goede paardenfokkerij, mindere behoefte aan buitenland-
schen aanvoer van luxe-paarden zou ontstaan, waardoor een
aanzienlijk kapitaal, in het land zoude blijven.

Met al deze motieven, meen ik te mogen concludeeren, dat
de belangen van den Staat wel degelijk medebrengen, om de
teelt van goede paarden te bevorderen.

Evenwel vindt deze meening ook veel tegenstand, hetgeen
herhaaldelijk is uitgekomen, vooral bij de betoogen, gehouden bij
de voorstellen tot intrekking der Provinciale reglementen.

Zoo werd o. a. in 1867, bij de intrekking van het Provinciaal
reglement voor Groningen, in het rapport van Ged. Staten over
die intrekking gezegd: „Wat nu de vraag betreft, of het wen-
„schelijk is, het reglement te behouden, aarzelen wij niet, deze
„vraag ontkennend te beantwoorden.

„Voor bevestigende beantwoording, zou onzes inziens, in het
„helderste licht moeten worden gesteld:

„1°. dat het *algemeen belang* dergelijke voorschriften vorderde;

„2°. dat die voorschriften doeltreffend waren.

„Ad 1um. De tijd is lang voorbij, waarin men alles, ook wat de
„regeling van de verschillende takken van nijverheid aangaat,
„van de zorgen van den Staat verwachtte; slechts dan, wan-
„neer bijzondere personen te kort zouden schieten voor hunne
„belangen, mag de Staatszorg tusschen beide komen, teneinde
„in het algemeen maatregelen tot bescherming der ingezete-
„nen te nemen.

„De voorschriften betrekkelijk de dekhengsten etc. zijn geen
„voorschriften die in het *algemeen* belang worden vereischt. Men
„wenscht daarmede te bevorderen, de veredeling van het paar-
„denras; wel een edel doel, doch die taak rust niet op de schou-
„ders van het Staatsbestuur.

„In het *bijzonder* belang van de paardenfokkers, is het onge-
„twijfeld van het hoogste gewicht, dat zij voor den aanfok bezi-
„gen, de beste merriën en de beste hengsten, om daardoor be-
„tere veulens te verkrijgen en hoogere prijzen voor hunne paar-
„den te bedingen, maar het *algemeen* heeft er geen belang bij,
„om hen, die hun werk maken van het aanfokken van jonge

„paarden en hun eigen best niet willen inzien, tot het goede „te dwingen, door belemmerende en straf-bepalingen te stellen „voor hen, die hun werk maken van het hengsten houden. Ieder „individu, moet ook ten dezen weten, wat in *zijn belang* is, niet „de Staat moet voor hem zorgen. De paardenfokkerij is een tak „van nijverheid, die geheel aan de bijzondere personen moet „worden overgelaten; hun eigen belang zal de sterkste prikkel „zijn, om steeds de beste hengsten op te zoeken, zoodra zij ont- „wend zijn, om ten deze blindelings te vertrouwen, op de goe- „de zorgen van het bestuur.

„Op grond van dit een en ander, zijn wij van oordeel, dat de „paardenfokkerij een tak van nijverheid is, die aan de zorg van „bijzondere personen moet worden overgelaten, dat het algemeen „belang niet medebrenge, dat de Staat hier tusschen beide treedt.”

Ook in het rapport der centrale afdeeling betreffende deze voordracht wordt gezegd:

„dat de paardenfokkerij een tak van nijverheid is, die aan de zorg van bijzondere personen, moet worden overgelaten; dat het algemeen belang niet medebrenge, dat de Staat in casu de Prov. wetgeving, hier tusschen beide treedt” en een weinig verder „dat in onzen tijd, ook uit een staathuishoudkundig oogpunt beschouwd, zoodanige reglementen niet te pas komen.”

De juistheid van deze argumenten is niet te betwijfelen, voor zoover zij gericht zijn, tegen Staats-inmenging en mitsdien tegen reglementeering, vooral voor zooverre daardoor inbreuk wordt gemaakt, op de vrije uitoefening van het eigendomsrecht; doch ik meen dat zij niet steekhoudend zijn, voor zooverre zij gericht zijn, tegen iedere Staatsbemoeiing met de paardenfokkerij, vooral waar deze steunend of aanmoedigend werkt en dat de hierboven aangehaalde motieven, eene dergelijke Staats-inmenging inderdaad rechtvaardigen. Wel degelijk heeft het algemeen er belang bij, dat waar bijzondere personen, hun eigen belang bij een tak van nijverheid niet begrijpen, de Staat hen in dezen voorlicht.

De bewering, dat verbods en strafbepalingen niet te pas komen, heeft meer grond, zooals wij later zien zullen.

Nemen wij dus aan, dat de paardenfokkerij, wel degelijk een Staatsbelang is, dan is het thans onze taak om na te gaan, welke middelen de Staat bezigt, of kan bezigen, om de teelt van goede paarden te bevorderen. Uit de beide vorige hoofdstukken hebben wij gezien, dat de Staat dit op verschillende wijzen doen kan en wel:

I. *door eigen exploitatie*, zooals dit in Frankrijk, Duitschland en Oostenrijk geschiedt.

Deze exploitatie van Staatswege, kan op de volgende wijzen geschieden:

A. *door Stoeterijen*, waar goede hengsten en merriën gefokt worden. Dit middel kan echter slechts beperkte uitwerking hebben, als men de verhouding nagaat, van het geringe aantal paarden, dat in dergelijke stoeterijen gefokt wordt, tot het groote aantal paarden, dat in de verschillende Rijken gevonden wordt. Het eenige groote voordeel, dat in dergelijke stoeterijen gelegen is, kan zijn, het verkrijgen van goede dekhengsten. De stoeterijen in Duitschland, met uitzondering van Trakhenen, waar ook voor de remonte gefokt wordt, beoogen dan ook allen dit doel.

B. Een tweede middel van Staats-exploitatie, dat veel meer invloed op de paardenfokkerij heeft en op grooter schaal kan geschieden, is het van Staatswege stationeeren van hengsten, (die het eigendom van den Staat zijn,) zooals dit op groote schaal in het buitenland, vooral in Frankrijk geschiedt en hetgeen wij ook op kleinere schaal in Gelderland aantreffen, waar op het oogenblik in verschillende deelen der Provincie, in den dektijd, zeven Provinciale hengsten gestationeerd worden. Dat dit middel van stationeering grooten invloed kan hebben op de verbetering van het paardenras, kunnen wij hieruit afleiden, daar iedere hengst jaarlijks, gemiddeld 70 à 80 merriën dekt. Eene dusdanige stationeering kan, waar verplichte hengstenkeuring bestaat, soms noodzakelijk zijn, ter voorziening in de behoefte van streken, waar tengevolge der keuring, geen of een niet voldoende aantal goedgekeurde hengsten aanwezig zijn.

Dit stationeeren kan op drie wijzen geschieden en wel: 1)

1°. in hengsten-depots of afzonderlijke stations, gelijk in Frankrijk, hetgeen het voordeel heeft, dat oppassing en verzorging dezer kostbare dieren met de noodige zorg en onder goed toezicht geschiedt. Deze wijze is echter zeer kostbaar, daar het dekgeld in geen geval hoog gesteld mag worden.

2°. door Staats-hengsten bij particuliere hengsten-houders ter beschikking te stellen. Hier heeft men echter mindere zekerheid voor goede verzorging, hoewel het middel minder kostbaar is dan het voorgaande. Aldus geschiedt in Gelderland.

3°. door het afstaan van goede jonge hengsten en merriën aan particulieren,—hetzij om niet,—hetzij op afbetaling in termijnen, zooals dit geschiedde krachtens de *Publicatie van het Uitvoerend Bewind* van 1799 en hetwelk later in de Provincie Groningen is nagevolgd. Het aantal van aldus afgestane paarden, kan echter door de hoge kosten, nooit zoo groot zijn, dat dit veel invloed heeft, op de algemeene verbetering van het paardenras. Bovendien is dergelijke afstand om niet, m. i. niet rechtmatig, daar de Staat geen geld weg mag schenken aan particulieren, als het niet is, om gedane diensten te beloonen.

II. *Het verschaffen van geldelijken steun aan het particulier initiatief.* Deze geldelijke hulp kan de Staat aldus verleenen:

a. *door het aanmoedigings-stelsel*, bestaande in het toekennen van premiën aan de beste hengsten, merriën en veulens, waardoor in de onkosten, aan het houden van goede fokpaarden verbonden en die dikwijls zeer hoog zijn, niet zelden belangrijk wordt tegemoet gekomen.

Ook is dit premie-stelsel, zeer bevorderlijk aan de oprichting van de zelden winstgevende hengsten-associatiën. Deze premiën werken er bovendien toe mede, om den landbouwer zijn eigen belang te doen begrijpen, waardoor hij er zich meer op zal toe-

1) Zie Advies Landbouw Commissie, Staatscourant 18 en 19 Nov. 1888.

leggen om goede paarden te fokken. Het toekennen van flinke premiën heeft nog een ander gevolg, dat een groot euvel wegneemt. Vele landbouwers worden n.l. aangelokt door de hooge prijzen, die zij voor hun *goede merriën* kunnen maken en verkoopen deze, terwijl zij de minder goede, als fokdieren gebruiken. Hebben zij nu kans, om door eene flinke premie schadeloos gesteld te worden voor het verlies van den hoogereren verkoopprijs, dan zullen zij er eerder toe overgaan, hunne uitmuntende fokmerrie te behouden. Ook voor het houden van goede jonge hengsten, is het wenschelijk premiën uit te loven. Jonge hengsten kosten veel aan onderhoud en de landbouwer gaat daarom licht er toe over, om zijne hengsten te castreren. ¹⁾

b. door bijdragen aan particulieren en vereenigingen in den aankoop van fokhengsten.

De Staat zal hier echter de ondersteuning, evenals bij *c*, onder zekere voorwaarden kunnen verlenen, b.v. in den vorm van een voorschot, dat bij eventueelen verkoop van den hengst teruggegeven moet worden. Ten tweede zal zij als voorwaarde, het heffen van een zeer laag dekgeld kunnen stellen.

c. door bijdragen aan particulieren, in den kosten van onderhoud van publieke hengsten. Daar de aankoop van een goeden hengst aanzienlijke geldelijke offers vereischt, die niet gecompenseerd kunnen worden door een evenredig hoog dekgeld, omdat er alsdan door de landbouwers van een dergelijken hengst niet veel gebruik gemaakt zouden worden, zou het houden van een duren hengst voor den hengsten-houder, eene groote schadepost worden en zou het particulier initiatief er sterk door verminderen.

Eene vergoeding in de onderhoudskosten van Staatswege, kan dus niet anders dan gunstig werken, tot het beschikbaar hebben van goede hengsten, terwijl het algemeen dan, van het geld door den Staat bijgedragen, profiteert, doordat de Staat dan, als voorwaarde, het heffen van een zeer laag dekgeld kan stellen.

1) Advies Landbouwe. (ingesteld bij Kon. Besl. van 18 Sept. 1886), uitgebr. Oct. 1888.

In dit, of het voorgaande geval, kunnen de bovengenoemde premiën voor hengsten komen te vervallen en kunnen die derhalve alleen beschikbaar blijven voor merriën, merriën met veulens en jonge hengsten.

III. Eindelijk kan de Staat zich met de paardenfokkerij bemoeien, door preventieve maatregelen te nemen, zooals dit hier te lande reeds meer dan twee eeuwen geschied is en nog geschiedt, door *reglementeering*.

De groote vraag is, of dergelijke reglementeering, zooals thans in een viertal provinciën n.l. Noord-Brabant, Gelderland, Limburg en Overijssel geschiedt, wenschelijk en geoorloofd is.

Ik zal thans de wenschelijkheid en doeltreffendheid van de reglementeering in het algemeen bespreken, terwijl ik een volgend hoofdstuk zal wijden aan de bespreking van de bestaande reglementen, vooral in verband met de beperking door die reglementen, op het eigendomsrecht gemaakt.

Ik heb aangetoond, dat er geen algemeene maatstaf is te vinden, om te beslissen over hetgeen, het algemeen belang al of niet eischt, terwijl juist de rechtsgrond voor de Staatsbemoeiing, in het algemeen belang gelegen is.

Of verbodsbepalingen echter doeltreffend zijn, meen ik ten eerste te moeten betwijfelen en er bestaat dan ook een groot verschil van gevoelen of n.l. dergelijke reglementen, wel of niet aan hun doel, om het paardenras te verbeteren, beantwoorden.

Vooreerst geeft ons de geschiedenis hiervoor argumenten. Wij hebben n.l. gezien, dat in de verschillende Provinciën, de reglementen tallooze malen, zijn ingevoerd en weder afgeschaft, terwijl dit doorgaans geschiedde op grond, dat het paardenras er niet door verbeterde. En werkelijk is dit zoo. Wie toch weet niet, dat het Geldersche paard, dat vroeger zoozeer gezocht werd, thans bijna niet meer in zuiver ras te vinden is? Ook het Friesche ras is verbasterd, terwijl het Utrechtsche ras, ook weinig meer voorkomt. En toch is dit uitsterven en deze verbastering geschied, terwijl in genoemde Provinciën, reglementen bestonden.

Nog sterker wordt het doeltreffende van de reglementeering

teggengesproken, in de bewering geuit door Gedeputeerde Staten van Groningen in 1867, dat dergelijke reglementen de verbetering van het paardenras tegenhielden. Wel zou men hiertegenover kunnen aanvoeren, de meening in de Provinciale-Staten van Gelderland, in 1888 bij het tot stand komen van het laatste reglement verkondigd, dat het toen bestaande reglement in Noord-Brabant reeds gunstige uitkomsten aanwees. Hier meen ik echter met recht te mogen vragen, hoe men in één jaar tijds de werking van een dergelijk reglement n.l. of het wel of geen goede resultaten heeft, kan beoordeelen.

Zeer juist is de meening, meermalen in de Staten van Friesland en ook in andere Provinciën geuit, wanneer er sprake was van de geringe uitwerking der reglementen, „dat de gedurige „afschaffing, het tijdsverloop waarin dergelijke bepalingen gewerkt hebben, van te korten duur maakte, om er een grondig „oordeel over te kunnen vellen.”

Vermoedelijk zullen de uitkomsten van de reglementeering alleen waargenomen kunnen worden, in die streken, waar door gemis aan kennis, ontwikkeling en eigen initiatief, de paardenfokkerij achterlijk is, daar, in de andere streken (vooral de noordelijke) waar deze voorwaarden wel aanwezig zijn, ook zonder reglementeering, de gunstigste uitkomsten verkregen worden. Zoo ziet men b.v. in Friesland, waar hengsten-keuringen, van wege het paarden-stamboek plaats hebben, dat de landbouwers van eenen niet gekeurden hengst, geen gebruik willen maken; zoo ziet men dat in Groningen, eene vereeniging van hengstenhouders is opgericht, die zich voorstelt, van elke dekking, vijftig cents af te zonderen, voor premiën aan merriën met veulens, die door haar hengsten gedekt zijn. Dit bewijst ons, dat in deze Provinciën, de paardenfokkers ontwikkeld genoeg zijn, hun eigen belang te begrijpen en daár dus reglementeering onnoodig is. Hiertegenover treft men b. v. in Gelderland en Utrecht streken aan, waar een laag dekgeld, bij een boer op den voorgrond staat en menige landbouwer zijn oude merrie, vol gebreken, voordat hij ze afschaft, nog een jaar aanhoudt, om er een veulen bij te fokken. Hier verwerpt de boer

een groot indirect voordeel, n.l. het fokken van een goed paard, om een klein direct voordeel te verkrijgen, n.l. een enkelo gulden minder dekgeld te betalen.

In deze stroken kennen dus vele paardenfokkers hun belang niet en zouden dergelijke reglementen, dus goed kunnen werken. Het doeltreffende van de reglementen, zal dus veel afhangen van de locale toestanden.

Bovendien is het doeltreffende van de reglementen, die de verbetering van het paardenras zoeken te verkrijgen, door de verplichte hengsten-keuring, meermalen in twijfel getrokken op grond, dat zij wel is waar veel kunnen bijdragen tot verbetering van het paardenras, doch op zich zelf ongenoegzaam zijn, om dat doel volkomen te bereiken, daar de teelt van goede veulens, voor een groot deel, van de merrie afhangt. Volgens hen, die deze opinie zijn toegedaan, zoude alleen radicale verbetering gevonden worden, indien men ook verplichte keuring der fokmerriën voorschreef. ¹⁾ Ik wensch hiertegen aan te voeren, dat in de eerste plaats vaststaat, dat de teelt van een goed veulen in gelijke mate afhangt van hengst en merrie en in de tweede plaats dat een hengst gemiddeld 70 à 80 maal per jaar dekt, zoodat hieruit volgt, dat het belang van eene goede hengsten-keuring 70 à 80 maal grooter is, dan dat van eene merrie-keuring.

Een ander punt, dat zeer nauw met het doeltreffende der reglementeering samenhangt, is de vraag, tot hoeverre de keuring der hengsten moct gaan, n. l. of bij de afkeuring alleen in acht genomen mocten worden de erfelijke gebreken, of ook de fokrichting. Wannocr de keuring zich tot het eerste bepaalt, dan kan het gebeuren, dat alle voorzorg te vergeefs is en het doel, het voortbrengen van een goed paard, niet bereikt wordt bij groot verschil in ras, bouw en eigenschappen van een goeden hengst en eene goede merrie.

Men heeft hier te lande eene treurige ondervinding, destijds in de stoeterij te Borculo hiermede opgedaan. (Als voorbeeld haal

1) Not. Gron. 1867. blz. 75 vlg.

ik aan, hetgeen in Frankrijk geschiedt, waar sommige merriën door den Staat niet bij zijne hengsten toegelaten worden, op grond van te uiteenlopend verschil.)

Ik geloof echter, dat dergelijke voorschriften, omtrent fokrichting, de bemoeiing van den staat, al te zeer zouden uitbreiden en dat zij de bestaande reglementen nog meer, op grond van inbreuk op het eigendomsrecht, zouden doen veroordeelen, dan thans reeds het geval is. In Duitschland en Frankrijk vergevoegt men zich, zooals wij zagen, met uitdrukkelijk de gebreken, waarvoor afkeuring geschiedt, op te noemen, terwijl men zulks hier geheel aan het oordeelen den wil der keurings-Commissie overlaat, waardoor deze eene al te onbepaalde macht heeft.

Een tweede punt, dat aangaande de reglementeering besproken moet worden, is de vraag of zij plaats moet hebben van wege de Hooge Regeering, dus krachtens eene algemeene wet voor het geheele Rijk, dan wel of zij aan Provinciale-Staten moet worden overgelaten.

Zooals men ziet, is de gevestigde meening, dat de reglementeering het beste van wege de Provincie geschiedt en geeft de Landbouw-Commissie, ingesteld bij Kon. Besluit van 26 Sept. 1886, hiervoor eenige argumenten. Ik meen echter de juistheid van deze argumenten, alsmede de meening, dat de reglementeering door de Provinciën moet geschieden, te mogen betwijfelen. Als eerste argument tegen eene algemeene wet, haalt de Landbouw-Commissie in haar advies, het bovengenoemde argument aan, dat reglementeering in de eene streek wel en in de andere streek niet noodig is, naarmate van de ontwikkeling der paardenfokkers. Hiertegen zou ik willen aanvoeren, dat een reglement, ook geldend voor een streek, waar de landbouwers ontwikkeld genoeg zijn, al is het overbodig, daar in geen geval schadelijk kan werken, mits de bepalingen niet al te draconisch zijn. Zijn zij dit wel, dan zal een reglement ook schadelijk werken in eene streek, waar het wel noodig is. Men beoogt toch voor beide streken hetzelfde doel.

Een tweede bezwaar tegen reglementeering van Staatswege, zoekt de Landbouw-Commissie, in de vrees voor een al te groot

ten dwang. Zij vreest, dat niet alleen op de erfelijke gebroken, maar ook op de fokrichting gelet zal worden. Is dit gevaar echter minder, wanneer de reglementeering door Provinciale Staten geschiedt? Wel is waar kan de Koning een reglement met al te strenge bepalingen, vernietigen, doch als Hij zulks voor de Provinciale verordening noodig acht, zal Hij dan zelf, in eene wet, dergelijke bepalingen doen opnemen? En is thans de toestand niet veel gevaarlijker te dien opzichte, nu deze geheele zaak aan het oordeel eener keurings-Commissie is overgelaten, tegen wier beslissing in enkele Provinciën, zelfs geen beroep openstaat?

Als voornaamste argument tegen Staats-reglementeering, wijst de Landbouw-Commissie er op, dat zij strijdt met den aard der bevolking en met den uitgesproken wensch der landbouwers in vele streken van het land. Wanneer echter de landbouwers tegen Staats-reglementeering zijn, dan zijn zij evenzeer tegen Provinciale reglementen en het is een eigenaardig verschijnsel, dat juist in die Provinciën, waar de reglementen bestaan, de landbouwers zelve het meest tegen dergelijke reglementen gekant zijn. De Landbouw-Commissie komt zodoende, tot de conclusie, dat reglementeering het best door de Provinciale Besturen geschiedt, daar deze het best weten, wat in hun gewest van het meeste belang is voor de paardenfokkerij. Er is echter m.i. een groot bezwaar aan deze Provinciale reglementen verbonden, vooral met het oog op de bepalingen, zooals die in de nu bestaande, voorkomen. Wanneer men n.l. in eene Provincie hengsten-keuringen heeft en de afgekeurde hengsten mogen niet dekken, zoo doet zich vaak het volgende geval voor. De afgekeurde hengst wordt, of in een naburige Provincie, waar geen reglement bestaat, verkocht, zoodat deze Provincie uitschot van hengsten krijgt, waardoor de paardenfokkerij dan daar achteruitgaat, — of de hengst wordt in die Provincie even over de grenzen gestationeerd, zoodat de paardenfokkers hun merriën er toch bij brengen. Zoo is mij o. a. een geval bekend, van een beroemden hengst, die in Noord-Brabant afgekeurd, daarna door den eigenaar in de provincie Utrecht gestationeerd werd, waar hij meer aanvragen tot dekking kreeg, dan waar-

aan hij voldoen kon terwijl onder de ter dekking aangeboden merriën, verscheidene uit Noord-Brabant kwamen.

Nog een groot voordeel der reglementeering van Staatswege, zou hierin bestaan, dat er dan één of twee keuringscommissiën van Staatswege zouden benoemd worden, hetgeen een grooter waarborg zoude geven, voor gelijkmatigheid bij de keuring.

Ten slotte rijst nog de vraag op, of de Provinciale Staten wel bevoegd zijn, dergelijke reglementen te maken. Ik meen, dat met grond het tegendeel beweerd zou kunnen worden en dat de Koning ze zou moeten vernietigen. Het antwoord hierop, moeten wij zoeken in de Grondwet.

Art. 134 Grondwet zegt, dat de Staten de verordeningen maken, die ze voor het *Provinciaal belang*, noodig oordeelen. Deze verordeningen mogen volgens art. 141 Provinciale wet, geene bepalingen, omtrent onderwerpen van algemeen Rijksbelang bevatten. Doen zij dit, dan zal de Koning zijne goedkeuring moeten weigeren. Nu is het zeer moeilijk te zeggen, wat Provinciaal belang is en een scheiding te maken, van wat op het gebied van den Rijkswetgever en wat op het gebied van den Provincialen wetgever ligt.

Terecht zegt Thorbecke hieromtrent: ¹⁾ „Met juistheid en volledigheid de grens te trekken, binnen welke, in de regeling van het Provinciaal huishouden, de Provinciale wetgever zich vrij bewegen, — de algemeene niet gebieden mag, is onmogelijk. Stellige onmiskenbare merken, die voor alle gevallen het Provinciaal van het Rijksbelang onderscheiden, zijn niet te vinden. Het staat echter vast, dat de Provinciale wetgever zich niet heeft in te laten met onderwerpen van algemeen Rijksbelang; noch de algemeene wetgever met de regeling van het Provinciaal huishouden.”

Thorbecke brengt ons dus niet veel verder, hij geeft eene zeer onbestemde verklaring en zegt feitelijk niets anders, dan datgene, wat wij ook in de bovengenoemde artikelen van de Grondwet en Provinciale wet kunnen lezen. Meer duidelijk

1) Buys. De Grondwet Dl. 2 bl. 87.

maakt Mr. de Vries de scheiding, waar hij zegt: ¹⁾ „Al wat den „geheelen Staat betreft, wat voor den geheelen Staat als zoo- „danig van belang is, moet een onderwerp van algemeene wet- „geving zijn. Wat daarentegen eene enkele of onderscheidene „Provincien betreft, wat voor haar, niet als deelen van den „Staat, maar als op zich zelve staande lichamen van belang is, „behoort tot de onderwerpen van Provinciale wetgeving.”

Dit beginsel is mijns inziens het ware. Men moet uit den aard van het onderwerp opmaken, of het recht van regeling aan het Rijk of de Provincie behoort. Buys komt hier, tot de volgende conclusie: „Tenzij wet of Grondwet uitdrukkelijk anders be- „pale, komt het recht om de economische belangen der burgers „te behartigen toe aan dat gezag, 't welk op een gegeven oogen- „blik tot het vervullen van die taak, de meeste geschiktheid „mocht bezitten.” ²⁾ Neemt men dit aan, dan meen ik duidelijk genoeg, hierboven te hebben aangetoond, dat de Staat de meeste geschiktheid bezit, om de paardenfokkerij te regelen. Hieruit volgt dus, dat de Provincie dergelijke bevoegdheid mist en de Koning op dezen grond weigeren moet om dergelijke reglemen- ten goed te keuren.

Bovendien zou men zich hierbij de vraag kunnen stellen, welk speciaal belang, kan er voor de eene Provincie meer bestaan, dan voor de andere, in het voortbrengen van goede paarden? Wanneer de Rijkswetgever daarentegen, de uitvoering van zijnen wil, aan de Provinciale besturen opdraagt, handelen deze laatste, als organen van het Staatsgezag en uitvoerders van hogere bevelen (Art. 135 Grondwet.) Eene wet zou hun dit moeten opdragen, die geschoeid zou kunnen zijn, op den voet van het decreet van Koning Lodewijk (1810).

Wat eene dergelijke regeling moet inhouden, is de vraag die ik in het volgende hoofdstuk wensch te bespreken, in aansluiting met eene bespreking van de tegenwoordige Provinciale reglementen.

1) Mr. de Vries: De wetgevende macht der plaatselijke besturen bl. 32.

2) Buys. De Grondwet Dl. 2. bl. 191.

HOOFDSTUK IV.

De tegenwoordige Provinciale reglementen.

Zooals ik in het eerste hoofdstuk gezegd heb, zijn er in de laatste jaren in vier Provinciën, reglementen ter bevordering der paardenfokkerij gemaakt en wel in Noord-Brabant, Gelderland, Limburg en Overijssel.

Deze reglementen hebben alle dezelfde strekking en bevatten, in hoofdzaak dezelfde bepalingen, terwijl zij slechts op enkele ondergeschikte punten, die uit den aard der zaak voortvloeien, zooals de bepaling der plaatsen, waar de keuringen gehouden zullen worden, de wijze van benoeming der keurings-Commissien enz. van elkaar afwijken.

De bespreking van de voornaamste bepalingen dezer reglementen, zal ons het al of niet wenschelijke van dergelijke reglementen duidelijk doen inzien.

De hoofdbepaling, die wij in alle vier aantreffen en waarop zij geheel gebaseerd zijn, luidt nagenoeg overal, als volgt:

„Geen andere dan overeenkomstig de voorschriften van dit reglement goedgekeurde, minstens $2\frac{1}{2}$ (soms drie)jarige hengsten mogen in (*naam der Provincie*) tot dekking van merrien gebezigd worden, op verbeurte van eene geldboete van ten hoogste vijf en twintig gulden, door den eigenaar of geleider (houder) van den hengst, (en van ten hoogste tien gulden door den eigenaar of geleider van de merrie (alleen in Gelderland.)

„Deze verbodsbepaling is niet toepasselijk, wanneer de hengst en de merrie aan denzelfden eigenaar behooren.”

Deze in alle reglementen voorkomende bepaling, is de grond

van de grootste oppositie tegen hunne vaststelling. De tegenstanders vragen zich af, op welke wijze eene dergelijke bepaling te rijmen is met artikel 625 B. W., d. i. met de vrije uitoefening van het eigendomsrecht. Mogen, zoo vragen zij, Provinciale Staten op zulk eene wijze in den eigendom ingrijpen, dat zij iemand beletten voor zijne merrie, van eenen niet goedgekeurden hengst gebruik te maken? De eigenaar van de merrie doet dit geheel vrijwillig en niemand dwingt hem naar een bepaalden hengst te gaan. Ligt het nu op den weg en in de bevoegdheid van den Provincialen wetgever, om aldus zijne vrijheid te beperken?

Ik meen dat deze vraag uit een juridisch oogpunt beschouwd, bevestigend moet beantwoord worden, en dat Prov. Staten zeer zeker dergelijke beperkingen in de uitoefening van den eigendom mogen voorschrijven. De quaestie is eenvoudig aldus:

Art. 625 B. W. zegt: „eigendom is het recht, om van eene zaak het vrij genot te hebben en daarover op de volstrekste wijze te beschikken, mits men er geen gebruik van make, strijdende tegen de wetten of de openbare verordeningen, daargesteld door zoodanige macht, die daartoe, volgens de Grondwet de bevoegdheid heeft en mits men aan de rechten van anderen geen hinder toebrengt; alles behoudens de onteigening ten algemeene nutte, tegen behoorlijke schadeloosstelling.”

De wet laat dus beperkingen van den eigendom toe, zoowel *privaat- als publiekrechtelijk*. Met eene dergelijke *publiekrechtelijke* beperking, hebben wij nu hier te maken. Op welken rechtsgrond nu steunen dergelijke beperkingen?

De uitoefening van den eigendom is gebonden aan twee voorwaarden: dat zij n.l.

- 1°. noch de rechten van de gemeenschap;
- 2°. noch de rechten van *privaat-personen* krenke.

Heeft dergelijke beperking plaats, dan valt dit in het eerste geval, onder het bereik van het *publiekrecht*, in het laatste geval onder dat van het *privaatrecht*. Het *publiekrecht* wordt gegeven in het belang van het algemeen en hiervoor moet het recht van een bijzonder persoon wijken, doch alleen

in zooverre, als door de uitoefening van het eigendomsrecht van een bijzonder persoon de gemeenschap benadeeld zou worden, b.v. doordien deze gevaar loopt, bij de vrije uitoefening van het privaat-eigendomsrecht.

Dit eigendomsrecht blijft bestaan, alleen wordt de uitoefening er van beperkt.

De Grondwet geeft nu aan bepaalde machten de bevoegdheid, om deze reden, den eigendom te beperken. Welke zijn deze machten? Alle, die grondwettig tot het maken van openbare verordeningen bevoegd zijn, welke bevoegdheid art. 134 Grondwet aan de Provinciale Staten geeft.

Provinciale Staten kunnen dus de verordeningen maken, doch slechts dan, wanneer zij deze in *het Provinciaal belang* noodig achten. Dat zij hiertoe de bevoegdheid hebben, bespraken wij reeds in het vorige hoofdstuk. Is nu eene verordening in het Provinciaal belang, dan mag zij ook de vrije uitoefening van het eigendomsrecht beperken, is zij dit niet, — dan mag zij niet alleen den eigendom niet beperken, maar dan mag zij in het geheel niet gemaakt worden. In het vorige hoofdstuk toonde ik dit reeds en voerde argumenten aan, om te bewijzen dat de zorg voor de paardenfokkerij geen Provinciaal belang is. Is zij dit wel, dan is de Provincie ook bevoegd hieromtrent bepalingen te maken, die de vrije uitoefening van het eigendomsrecht beperken.

Ik dit opzicht, meen ik de juistheid van de bewering door Mr. Staats Evers, bij het tot stand komen van het reglement in de Provinciale Staten van Gelderland ¹⁾ geuit, eene meening, die ook door Mr. de Pinto ²⁾ wordt voorgestaan, in twijfel te moeten trekken, waar zij van meening zijn, dat Provinciale verordeningen, de uitoefening van den eigendom alleen zouden mogen beperken in het belang der openbare orde, zedelijkheid en gezondheid. Zij zijn van meening dat art. 140 Provinciale wet, van niet wijdere strekking zoude zijn, dan art.

1) Not. Gelderland 1887.

2) De Pinto. Handleiding burgerlijk Wetboek, Dl. 2 bl. 260.

135 Gemeentewet, hetgeen ik desnoods wil aannemen, al staat het nergens uitdrukkelijk voorgeschreven, doch in ieder geval zien zij dan over het hoofd, dat er in art. 135 Gemeentewet staat: „en andere, welke de huishouding der gemeente betreffen” zoodat dit artikel niet limitatief, doch slechts enunciatief is.

Uit een juridisch oogpunt beschouwd, meen ik dus, dat de eigendomsquaestie, hier niets ter zake doet.

Dat er echter economische bezwaren tegen het maken van reglementen met dusdanige bepalingen zijn, is niet te ontkennen. Deze bezwaren zijn door Mr. Olivier zeer juist ontwikkeld, waar hij aangaande reglementen, op een tak van nijverheid zegt, dat de tusschenkomst der Regeering, niet anders dan negatief kan zijn. „Zij kunnen verbieden en beperken, waar het bijzonder „belang van den handelaar of producent in botsing komt met „het belang van het algemeen; maar *zij mag* zich niet opwerpen, om den producent te dwingen, alleen op die en op geene „andere wijze te produceeren. Is een tak van nijverheid kwijnend of staat hij op lageren trap dan elders, dan is het uiterste, tot waar de overheid gaan mag, dat zij dien tak aanmoedige door premiën uit te loven, door voor het beter onder„richt van den producent te zorgen, door zooveel mogelijk, hindernissen en belemmeringen uit den weg te ruimen enz. Neemt „men eenmaal het beginsel aan, dat de overheid geroepen en „verplicht is, de productie aan wettelijke regels te binden en „der nijverheid den weg voor te schrijven, van welken zij niet „af mag wijken, dan behoort dergelijke heerschappij over elk „bedrijf uitgebreid te worden. De Staat heeft bij den bloei van „dit bedrijf, niet minder belang dan bij den bloei van dat bedrijf. „Is hier de prikkel van het eigenbelang niet sterk genoeg, den „producent tot het leveren van het beste werk aan te sporen, „hij zal het ginds niet meer zijn.” ¹⁾

Mr. Olivier merkt dit alles zeer terecht op. De bloei van *alle* nijverheid is *algemeen* belang, het vermeedert den natio-

1) Mr. Olivier. Proeve over de beperkingen van den eigendom door het politierecht bl. 94.

nalen rijkdom, doch bloeit een tak van nijverheid niet, vervalt hij, dan zal de overheid wel zijn best mogen en moeten doen hem op te beuren, doch daar er geen direkte schade voor de gemeenschap uit voortvloeit, mag dus de eigendom van den bijzonderen persoon, hierdoor niet beperkt worden.

Zoo is het ook met de beperkingen in de vrije uitoefening van het eigendomsrecht, daargesteld door de Provinciale reglementen op de paardenfokkerij. Ik toonde reeds aan, dat een goede paardenstapel van algemeen belang is, doch kwijnt deze tak van nijverheid, het algemeen zal dit niet direkt voelen en er niet direkt nadeel door lijden.

Mr. Olivier zegt hieromtrent, dat er wel degelijk een algemeen belang voor den bloei der paardenfokkerij bestaat, n.l. een *handelsbelang*, en gaat dan aldus voort:

„Is het niet de plicht der overheid te zorgen, dat zoodanige „bron van welvaart voor de natie niet opdrooge? Zooveel zij er „middelijk toe kan medewerken, zeker.

„Maar de uitoefening van een bedrijf is eene private hande- „ling. Ziet de handelaar of producent, zijn eigen belang voorbij, „levert hij slechtere waar, het staat aan den koper zich eene „betere markt te kiezen. Het publiek, dat mede deel heeft in „den bloei van de bedrijven der burgers, kan daaruit geen recht „ontleenen, hen te dwingen voorschriften te volgen, tot het meer „productief maken dier bedrijven. Er is ook geen groot gevaar, „dat een bedrijf, dat zonder wettelijke voogdij ontstond en in „bloei kwam, thans, nu het eenmaal tot zekere hoogte gestegen „is, zonder tusschenkomst van regeeringswege, in verval zal „geraken. Bij eene zoo uitgebreide concurrentie, als in onzen „tijd allerwege heerscht, zal de prikkel van het eigenbelang sterk „genoeg zijn, alle kracht te doen inspannen, zich niet door „anderen te laten voorbij streven. Waar die prikkel ongenoeg- „zaam is, zal de officieele tusschenkomst niet veel baten. En „waar zijn de grenzen van zoodanige bemoeiing? Wanneer men „de paarden- en runderteelt door verordeningen van hooger hand „regelt, waarom dan niet evenzeer die van schapen, geiten enz. „Men schijnt, zoo doende, echter geheel uit het oog te verlie-

„zen, dat het *nationaal vermogen* gevormd wordt, door de afzonderlijke fortuinen der bijzondere burgers, dat de welvaart der „afzonderlijke burgers de bron is, waaruit de welvaart van het „algemeen ontspringt. Men schijnt het op te vatten, alsof de „*bedrijvigheid der burgers* in de *eerste plaats en hoofdzakelijk* „strekke, om *voor het publiek te zorgen*, alsof men het land be- „bouwde, handel dreef en produceerde, *niet voor zich*, maar voor „de natie en het vaderland; alsof het bedrijf, dat men ter hand „nam, een ambt of een post ware, bekleed ten dienste van het „algemeen. Gewis eene dwaling. Elk is in zijn recht zoodanig „bedrijf ter hand te nemen en het zóó uit te oefenen, als hij „voor zich het geschiktst oordeelt. Eerst dan, wanneer hij de „rechten van anderen, burgers of gemeente, daardoor aanrandt, „wanneer zijne nijverheid hinderend, storend of belemmerend „blijkt te zijn, heeft de overheid de bevoegdheid hem binnen „nauwere grenzen te beperken.” 1)

Ziehier eenige economische bedenkingen tegen de reglementen.

Dezelfde bedenkingen hier aangehaald, hebben geleid tot de afschaffing van vele vroegere reglementen, zooals ik in het 1ste hoofdstuk medegedeeld heb. Noord- en Zuid-Holland schaften in 1850 en 1851 hare reglementen af, op grond, dat dergelijke bepalingen, niet te rijmen waren, met de vrije uitoefening van het eigendomsrecht en dat zij te groote inbreuk daarop maakten. Ook Groningen trok haar reglement in 1867 in, daar zooals wij in het rapport van Gedeputeerde Staten lezen kunnen, de eigendom, er te veel door beperkt werd.

Hiertegenover staat echter weer de meening door Gedeputeerde Staten van Overijssel geüit, bij het tot stand komen van het laatste reglement in 1891, waar zij zeggen:

„De beschouwing, dat een reglement, als het hier bedoelde, „eene niet te verdedigen beperking van het eigendomsrecht zou „scheppen, schijnt ons op theoretische gronden te berusten, zonder, dat daarbij genoeg rekening wordt gehouden met de praktische belangen.” 2)

1) Olivier. Beperkingen van den eigendom, bl. 98.

2) Not. Overijssel 1891.

De meening omtrent de wenschelijkheid van dergelijke bepalingen is dus geheel subjectief.

Deze bepaling (omtrent de inbreuk op den eigendom) is echter niet de eenige grief, die tegen de bestaande reglementen wordt aangevoerd. Volgens de reglementen van Noord-Brabant, Gelderland en Limburg, heeft de Commissie, belast met de keuring, eene zeer uitgebreide macht, die niet door bepaalde voorschriften gebonden is. Wij zagen, dat in het buitenland de gebreken, waarvoor de Commissie een hongst mocht afkeuren, opgenoemd waren, zoodat daar, de macht der keurings-Commissie vrij beperkt is.

In bovengenoemde Provinciën echter, is het aan het oordeel der Commissie overgelaten, om de eigenschappen, voor welke, afkeuring plaats moet hebben, vast te stellen. Zij kan hiermede hoogst willekeurig te werk gaan en het zonderlinge verschijnsel zou zich kunnen voordoen, dat dezelfde hengst in de eene Provincie *wel*, in de andere Provincie, *niet* goedgekeurd werd, hetgeen niet mede werkt, om de landbouwers, die toch veelal tegen de reglementeering gekant zijn, het nut er van te doen begrijpen. Deze groote macht van de Commissie, zou echter nog niet zoo erg zijn, indien er tegen haar uitspraak, beroep ware toegelaten, doch het is juist de bepaling, in de drie bovengenoemde reglementen opgenomen, dat er tegen de uitspraak van de Commissie geen beroep is toegelaten, die deze reglementen zoo dracononisch maakt. Een hengsten-houder, die zich verongelijkt gevoelt, moet hier in berusten, aangezien de Commissie, volgens het oordeel van de Staten van genoemde Provinciën, onfeilbaar is. Hoewel ik zeer veel vertrouwen heb, in de kennis en de onpartijdigheid van deze Commissiën, zoo bestaan zij toch ook uit menschen, die zich vergissen kunnen.

Alleen de Provincie Overijssel, laat in haar reglement, beroep op Gedeputeerde Staten toe, die dan eene nieuwe Commissie aanwijzen. Maakt het reglement dezer Provincie, in dit opzicht eene gunstige uitzondering op de drie andere, daartegenover bevat het wederom eene beperkende bepaling, die haast nog erger inbreuk maakt op de vrije uitoefening van het eigendomsrecht

en op de persoonlijke vrijheid, dan de zooeven besproken bepaling van verplichte hengsten-keuring.

In dit reglement treft men n.l. de bepaling aan, die wij ook in de meest draconische reglementen van de vorige eeuw vinden n.l. het vaststellen van het maximum dekgeld, dat gehevon mag worden. Het is waar, dat er uit een economisch oogpunt ook voor dezen maatregel iets te zeggen valt, want waar belemmerende en beperkende bepalingen gemaakt worden in het vrije gebruik van hengsten, moet aan den anderen kant gezorgd worden, dat er voldoende gelegenheid, in overeenstemming met de beurs der gewone kleinere landbouwers besta, om zich met de paardenteelt bezig te houden, en de productie-kosten van een veulen, niet te hoog opgevoerd worden.

Daartegenover staat echter, dat de hengsten-houders in ongunstiger conditie komen; immers zij mochten, om aan de eischen der keuring te kunnen voldoen, kostbaarder hengsten aanschaffen en willen zij aan het doel der verbetering van het paardenras medewerken, vaak zeer dure hengsten aankopen, welke groote uitgaven en groot risico in een verhoogd dekgeld moeten terug gevonden worden en derhalve de vaststelling van een voorgeschreven laag dekgeld, de verbetering van het paardenras tegenwerkt.

Eene zoodanige bepaling, waarvan de bezwaren, in een adres van de Commissarissen der Societeit tot aanmoediging en verbetering van het paardenras waren neergelegd, was een van de voornaamste redenen, voor de intrekking van het reglement van Zuid-Holland in 1850.

Bovendien gaat het zoo evengenoemde argument voor vaststelling van het dekgeld, niet op. Indien toch de Provincie of de Staat door afkeuring gebrek aan hengsten doet ontstaan en het dekgeld, hierdoor opgevoerd wordt, dient zij toch te zorgen dat de paardenfokkers in de gelegenheid zijn om tegen een matig dekgeld, van hengsten gebruik te maken. De Provincie of Staat moet dan maar de houders van hengsten subsidieeren, opdat zij hun hengsten tegen een laag dekgeld beschikbaar stellen, of zij moeten evenals in Gelderland, Provinciale of Staats-

hengsten stationceeren. Om iemand te dwingen het gebruik van zijn eigendom, tegen een beperkten prijs af te staan, gaat toch niet aan.

Uit een rechtskundig oogpunt, is de maatregel in het geheel niet te verdedigen. Wij kunnen hier toch de verhouding, tusschen eigenaar van merrie en hengst, als huur en verhuur beschouwen. Waaruit nu ontleent de Staat, in casu de Provincie, het recht om den huurprijs te bepalen. Dit is iets, wat alleen door den bewonderaar van den Voogdijstaat, zou kunnen worden goedgekeurd.

Een ander geval is het, wanneer de Staat van zijn kant, concessies doet, zooals in Brabant en Limburg het geval is, waar voor een premie-hengst, het maximum dekgeld vastgesteld is. De premie wordt, hier onder eene voorwaarde toegekend, waartoe de Staat (in casu de Provincie) alleszins de bevoegdheid heeft en waar het aan den eigenaar van den hengst vrijstaat, een hooger dekgeld te vorderen, mits hij maar van de premie afziet.

Deze bepalingen in de reglementen zijn echter gemakkelijk te ontduiken, hetgeen het geheele reglement, eenigszins illusoir maakt en het doeltreffende van dergelijke reglementen wegneemt, n.l. door koop met het beding van wederinkoop (art. 1555 B. W.) De eigenaar van den hengst koopt de merrie, die hij na dekking wederom aan haar vorigen eigenaar terugverkoopt, voor inkoopsom plus dekgeld.

De andere in deze reglementen voorkomende bepalingen, zijn van ondergeschikt belang en bevatten grootendeels een premie-stelsel en voorschriften aangaande de benoeming der keurings-Commissiën, de tijd en de plaats der keuring, hetwelk hier geen bespreking vereischt. De drie besproken bepalingen zijn m.i. voldoende, om het bestaan van dergelijke reglementen te veroordeelen.

Nu zal men mij echter afvragen: Maar wilt gij dan volstrekt geen reglementeering? Welzeker, maar op eene andere wijze. Mijn denkbeelden zal ik in enkele woorden ontwikkelen en tevens het vorige resumeeren.

I. De paardenfokkerij is een Staatsbelang en behoort daarom een tak van Staatszorg te zijn.

II. De Staat kan op verschillende wijzen de paardenfokkerij bevorderen:

a. door eigen exploitatie.

Dit geschiedt voor Nederland het doelmatigst door het stationeeren van hengsten die het eigendom van den Staat of de Provincie zijn, op die plaatsen waar gebrek is aan goede hengsten, die aan particulieren toebehooren, — of waar het dekgeld door de hengsten-houders te hoog wordt gehouden. Dit zal ten gevolge hebben, dat de particulieren, die met den Staat willen concurreeren, genoodzaakt worden goede hengsten te houden. De Staat moet het dekgeld van zijne hengsten, niet te hoog en niet te laag stellen, daar dan het particulier initiatief gedood zou worden. De paardenfokkers zullen in dit geval, hun eigen belang spoedig begrijpen en de beste hengsten opzoeken, wat veel invloed zal hebben op de verbetering van het paardenras.

b. door geldelijken steun, vooral in den vorm van premiën.

Door het geven van flinke premiën, aan hengsten, merriën en veulens. Hierdoor zullen de landbouwers, zich er op toeleggen goede paarden te fokken en het beste fok-materiaal behouden. Tevens kan dan voor premie-hengsten, aan het ontvangen van de premie, de voorwaarde worden verbonden, dat er niet meer dan een vastgesteld dekgeld voor zulk een hengst mag worden genomen, waardoor hij dan voor iedereen bereikbaar wordt.

c. door reglementen.

Algemeene bepalingen, voor zoover noodig, moeten althans wat de hoofdbeginselen betreft van den Rijkswetgever uitgaan; terwijl de bijzonderheden der uitvoering, alsdan aan de Provinciale besturen kunnen worden opgedragen.

Hierbij moeten de volgende beginselen in acht genomen worden:

1°. Hengstenkeuring zij overal verplicht, doch er moet geen verbod bestaan, om een niet goedgekeurden hengst te doen dekken en staat het den eigenaar van de merrie vrij, van een niet goedgekeurden hengst gebruik te maken.

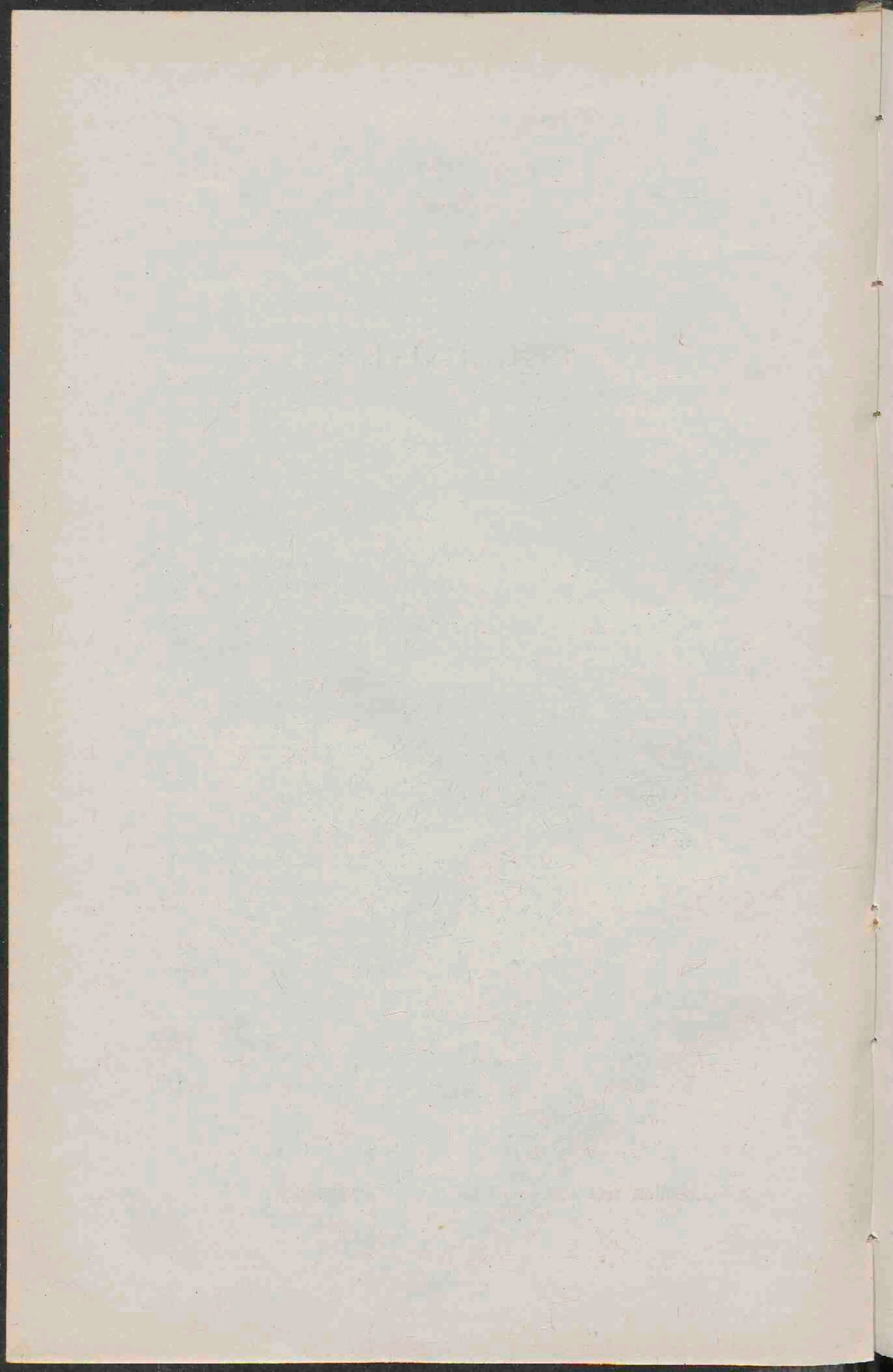
De Staat stelt hem, zoodoende in de gelegenheid, om te weten, of een hengst gebreken heeft of niet, waardoor het in zijn macht ligt, om een goed paard te fokken. Verder moet de Staat niet gaan. Het komt toch dikwijls voor, dat de eigenaar van eene merrie voor een afgekeurden hengst, zelfs een veel hooger dekgeld zal willen geven, dan voor een goedgekeurden, wanneer deze hengst eigenschappen bezit, die hij gaarne in zijn veulen wil overplanten, en die bij hem zwaarder wegen, dan de gebreken, waarvoor de hengst afgekeurd is. Dit zal vooral het geval zijn bij beroemde dravers.

2°. Er zij hooger beroep toegelaten van de uitspraak der keurings-Commissie.

3°. Het dekgeld worde niet vastgesteld.

Wanneer de Staat aldus de paardenfokkerij bevordert, al mogen dan ook niet alle slechte paarden verdwijnen, dan zal toch het aantal goede paarden sterk toenemen en zullen de Nederlandsche paarden hun roem en goeden naam, dien zij reeds van oudsher in het buitenland bezitten, handhaven.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

De bevoegdheid om reglementen op de paardenfokkerij, inhoudende verplichte hengstenkeuring, te maken, berust niet bij Provinciale Staten.

II.

Het brengen van memorieposten op de begrooting is ongrondwettig.

III.

Het verhoogen van posten op de begrooting door de Tweede Kamer, is in strijd met het karakter der begrooting.

IV.

Erkende natuurlijke kinderen moesten tegenover hunne ouders, in denzelfden rechtstoestand verkeerem, als wettige.

V.

In art. 1360 al. 2 B. W. beteekent het woord „stand,” maatschappelijken stand.

VI.

Volgens ons recht, hebben de art. 606 en 618 B. W. betrekking op één en dezelfde actie.

VII.

De legitimaris heeft geen recht op erfgenaamschap.

VIII.

Bij faillissement van meerdere hoofdelijk verbonden debiteuren, kan de crediteur in ieder faillissement, telkens voor de geheele som opkomen en uitbetaling verkrijgen.

IX.

Door de levering van het cognossement heeft geen levering van de daarin vermelde waren plaats.

X.

Een wissel is ook na het faillissement van den betrokkene, vatbaar voor endossement.

XI.

De gedaagde voor de arrondissements-rechtbank heeft het recht van anticipatie.

XII.

Poging met ondeugdelijke middelen op ondeugdelijk object, is jure constituto niet strafbaar en behoort jure constituendo niet strafbaar te zijn.

XIII.

Art. 5 al. 4, Wetb. van Strafrecht is af te keuren.

XIV.

Invoering der voorwaardelijke veroordeeling ten onzent, is niet wenschelijk.

XV.

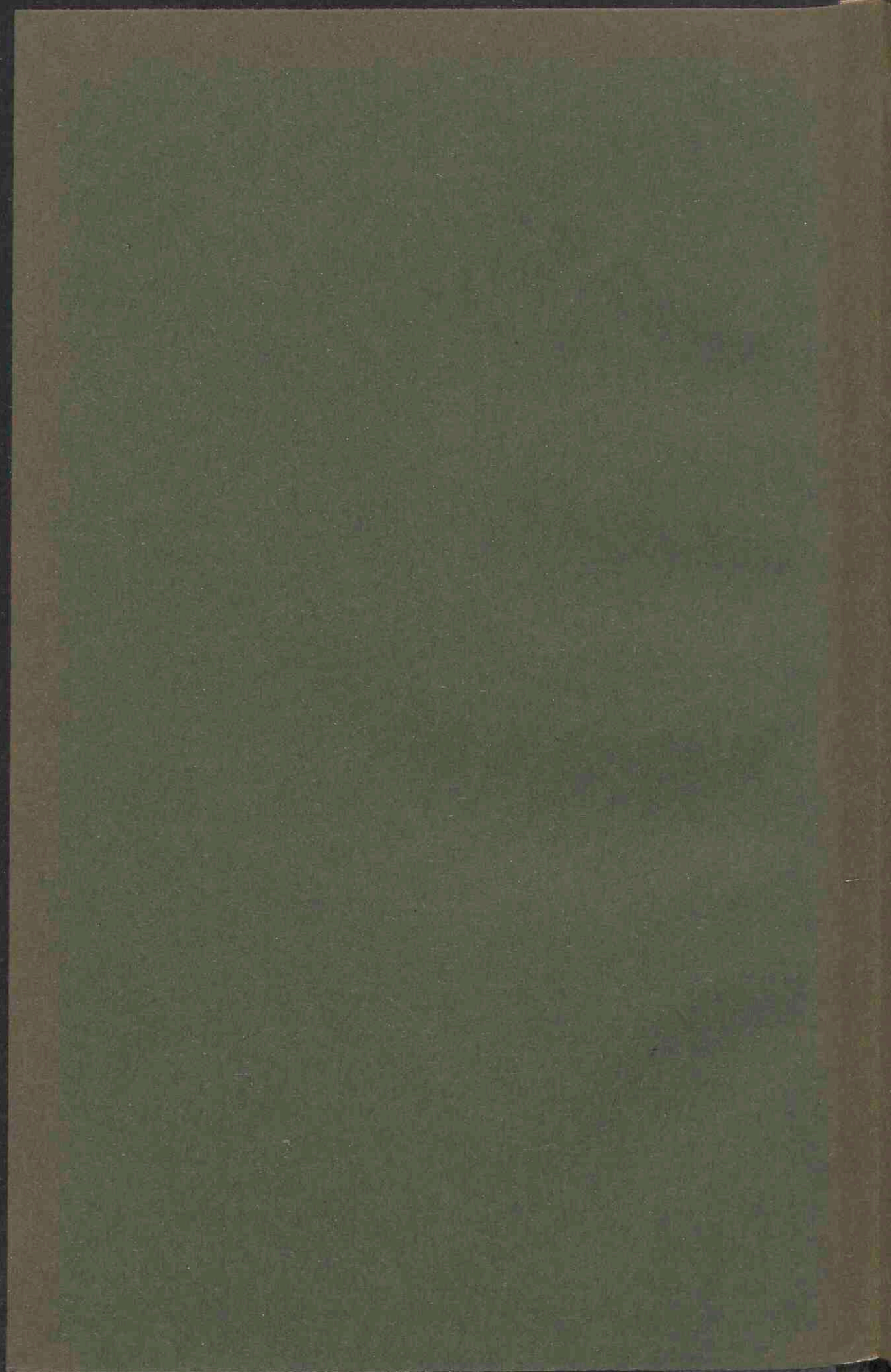
In art. 40 Wetb. van Strafvordering, moet men de woorden „terstond daarna” ook lezen in den tusschenzin, „of bij hem goederen, wapenen, werktuigen of papieren worden gevonden.”

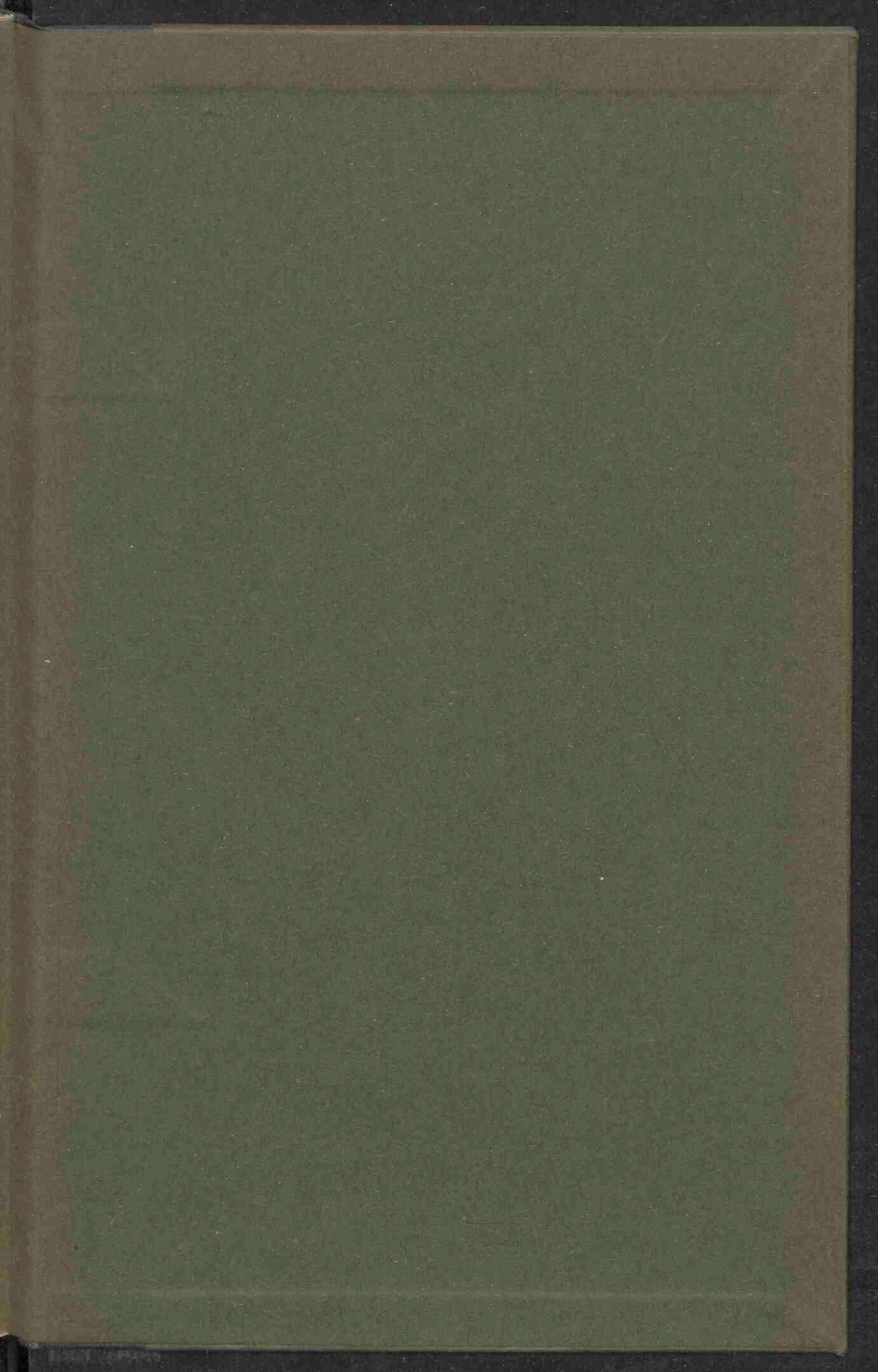
XVI.

De tegenwoordige malaise in den landbouw, maakt het voor Nederland wenschelijk, beschermende graanrechten te heffen.

I N H O U D.

	Blz.
INLEIDING	1
HOOFDSTUK I.	
GESCHIEDENIS DER STAATZORG VOOR DE PAARDENFOKKERIJ IN DEZE LANDEN	3
HOOFDSTUK II.	
OVERZICHT VAN DE STAATZORG VOOR DE PAARDENFOKKERIJ IN HET BUITENLAND	33
HOOFDSTUK III.	
STAATSBEMOEIING	44
HOOFDSTUK IV.	
DE TEGENWOORDIGE PROVINCIALE REGLEMENTEN.	60
STELLINGEN	73

A